

ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

που ερμηνεύουν την αρνητική πορεία της χώρας μας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Η πρώτη μου επαφή με υπεύθυνο του Υπουργείου Παιδείας	2
Η σκανδαλώδης επιτροπή του Υπουργείου Προεδρίας.....	4
Οι βιβλιοθήκες του Πανεπιστημίου της Αθήνας	6
Στο Ινστιτούτο Πληροφορικής της Πάτρας	8
Περί λιμενικών ταμείων και πληροφορικής	10
Μια επίσκεψη στον ΕΟΤ	11
Η περίφημη λαϊκή επιμόρφωση (στη συνέχεια: επιδοτούμενα ΚΕΚ).....	12
Πού πάνε οι κοινοτικές επιδοτήσεις	14
Πώς έφτασαν σε αυτή την κατάντια τα πανεπιστήμιά μας.....	16
Πού πάνε οι φόροι που δίνετε για τα πανεπιστήμιά μας;	19
Τα εγκλήματά μου (ή γιατί έφυγα από το πανεπιστήμιο).....	22
Και, όμως, μπορούμε. Θέλουμε;.....	27
Στοιχεία επαγγελματικής αυτοβιογραφίας (ως παράδειγμα).....	29
Τι θέλουμε άραγε;	35
Περί εισιτηρίων στα ΜΜΜ	40

Η πρώτη μου επαφή με υπεύθυνο του Υπουργείου Παιδείας

Στο σχολείο ήμουν πάντοτε πολύ καλός στα Μαθηματικά (φυσικά με τα κριτήρια του ελληνικού σχολείου). Αυτό δεν σημαίνει, βέβαια, πως είχα κατανοήσει όλες τις μαθηματικές έννοιες. Για παράδειγμα, ήξερα να χειρίζομαι τους μιγαδικούς αριθμούς, αλλά δεν είχα ιδέα για την πραγματική σημασία τους. Υποθέτω πως όσοι έχετε τελειώσει το Λύκειο θα θυμάστε τουλάχιστον τον όρο «μιγαδικός αριθμός» που είναι το άθροισμα ενός πραγματικού με έναν φανταστικό αριθμό. (Φανταστικός αριθμός είναι η τετραγωνική ρίζα ενός αρνητικού αριθμού).

Όταν, λοιπόν, πήγα στο τρίτο έτος της Πολυτεχνικής Σχολής του Α.Π.Θ. παρακολούθησα το μάθημα των Υδραυλικών έργων (από τον εξαιρετο καθηγητή κ. Θ. Ξανθόπουλο). Και τότε αισθάνθηκα έκπληξη, βλέποντας τη χρήση των μιγαδικών αριθμών στη μελέτη της ροής των υγρών. Και, επιτέλους, κατάλαβα πως ένας μιγαδικός αριθμός εκφράζει τη θέση ενός σημείου πάνω σε ένα επίπεδο (και δεν είχε καμιά σχέση με τη «φαντασία»).

Το 1977 είχα βγάλει πια τα πρώτα μου βιβλία. Εκείνη την εποχή έμενα κοντά στο βιβλιοπωλείο «Εποχές» (του φίλου μου Δημήτρη Τσούκα, στη Βασ. Ολγας, στην περιοχή Σαλαμίνα της Θεσσαλονίκης), στο οποίο πήγαινα συχνά και έβλεπα τις καινούριες εκδόσεις.

Μια μέρα, ενώ βρισκόμουν στο βιβλιοπωλείο, μπαίνει κάποιος κύριος. Ο Δημήτρης σκύβει και μου λέει: Αυτός είναι ο Παπαδημητρίου που έχει γράψει τα σχολικά βιβλία των Μαθηματικών του Γυμνασίου που χρησιμοποιούν τώρα οι μαθητές.

Με έτρωγε η περιέργεια. Τον πλησίασα, λοιπόν, και του είπα: Κύριε καθηγητά μήπως μπορείτε να μου λύσετε μια απορία που έχω με τους αριθμούς; Ξέρω τι εκφράζουν οι φυσικοί αριθμοί (το σύνολο των ακέραιων θετικών αριθμών, δηλαδή τον πληθικό αριθμό ενός συνόλου που δεν είναι κενό). Ξέρω τι εκφράζουν οι πραγματικοί αριθμοί (μια θέση πάνω σε έναν άξονα). Αλλά τι εκφράζουν οι μιγαδικοί αριθμοί;

Ο κ. Παπαδημητρίου δεν δίστασε να μου απαντήσει: Κύριέ μου, ένας μιγαδικός αριθμός είναι το άθροισμα ενός πραγματικού και ενός φανταστικού αριθμού.

Το ξέρω αυτό, επέμεινα, αλλά τι εκφράζει; Ποια είναι η φυσική σημασία του; Γιατί υπάρχει;

Γιατί προκύπτει μέσα από ορισμένες πράξεις, μου απάντησε. Για παράδειγμα, από τη λύση των εξισώσεων του δευτέρου βαθμού.

Κατάλαβα πως δεν είχε νόημα να επιμείνω άλλο. Ο άνθρωπος που είχε γράψει τα σχολικά βιβλία των Μαθηματικών του Γυμνασίου δεν είχε, ουσιαστικά, ιδέα από την ουσία των Μαθηματικών.

Γιατί να περιμένουμε μετά να καταλαβαίνουν οι μαθητές τα Μαθηματικά;

Η σκανδαλώδης επιτροπή του Υπουργείου Προεδρίας

Από το 1982 ως το 1991 (που καταργήθηκε από την κυβέρνηση Μητσοτάκη) λειτούργησε μια ειδική 15μελής επιτροπή στο Υπουργείο Προεδρίας με σκοπό την υποτιθέμενη σωστή ανάπτυξη της πληροφορικής. Πρόεδρος της επιτροπής ήταν ο κ. Φιλοκύπρου (για τον οποίο θα μιλήσω στο επόμενο κείμενο).

Στην περίοδο αυτών των δέκα κρίσιμων χρόνων για την εισαγωγή της πληροφορικής στην Ελλάδα η διαδικασία ήταν η εξής: Για να προμηθευτεί ένας δημόσιος οργανισμός (συμπεριλαμβανομένων των πανεπιστημίων!...) οποιοδήποτε μηχάνημα που έχει σχέση με πληροφορική (π.χ. έναν εκτυπωτή) έπρεπε να καταθέσει προηγουμένως έκθεση σκοπιμότητας με τις προδιαγραφές του μηχανήματος που ήθελε να προμηθευτεί. Η επιτροπή ενέκρινε ή όχι τη σχετική προμήθεια.

Ποιος ήταν ο σκοπός αυτής της επιτροπής; Είναι απλό: ενέκρινε κυρίως την προμήθεια εξοπλισμού της IBM ή συμβατού με αυτόν. Δηλαδή, ενέκρινε εξοπλισμό, ο οποίος αγοράζόταν από τις επιχειρήσεις του κ. Πουλιάδη ή από το συνεργαζόμενο με αυτόν δίκτυο...

Το 1987 ήρθα σε ανοιχτή σύγκρουση με αυτή την επιτροπή όταν προσπάθησα να δημιουργήσω το πρώτο εργαστήριο Πληροφορικής στα Παιδαγωγικά Τμήματα του Πανεπιστημίου Αιγαίου στη Ρόδο. Για να τα καταφέρω χρειάστηκε να επέμβουν πολιτικοί παράγοντες του ΠΑΣΟΚ, στους οποίους είπα πώς αν δεν περάσουν από την επιτροπή τα αιτήματά μου θα παραιτηθώ και θα τους καταγγείλω (και τότε με είχαν ανάγκη για να δείξουν πως προωθούσαν την πληροφορική στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών – που τη διαφήμιζαν για καθαρά προπαγανδιστικούς λόγους).

Στην *Καθημερινή της Κυριακής* (15 Ιουνίου 1988) έγραψα ένα άρθρο **προκαλώντας** τα μέλη της επιτροπής να πουν ποια από αυτά ήξεραν τουλάχιστον να γράφουν ένα απλό κείμενο σε έναν επεξεργαστή κειμένου. Κανένα από τα μέλη της επιτροπής δεν τόλμησε να απαντήσει.

Δηλαδή, **τα μέλη της επιτροπής δεν είχαν ιδέα από τη χρήση των υπολογιστών** και η ύπαρξη της επιτροπής εξυπηρετούσε μόνο διαπλεκόμενες σκανδαλώδεις σκοπιμότητες.

Υ.Γ. Την ίδια εποχή πήρα μια πρόσκληση από το ΕΚΤ (Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης με δεκάδες εργαζόμενους επιστήμονες) για να παρακολουθήσω την παρουσίαση ενός προγράμματος που δημιούργησε το Κέντρο (τμήμα του

Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών) με πλουσιοπάροχη επιδότηση από την ΕΟΚ επί τρία χρόνια. Το πρόγραμμα αυτό υποτίθεται πως ήταν μια καινοτομία στη μηχανογράφηση των επιστημονικών περιοδικών.

Έφυγα έξαλλος από την **απάτη**. Το «εκπληκτικό» καινοτομικό πρόγραμμα περιλάμβανε πέντε πεδία: τον τίτλο του περιοδικού, την ημερομηνία του τεύχους, τον εκδότη, τον αριθμό σελίδων και την επιστημονική του κατεύθυνση...

Το θράσος αυτών που τρώνε τις επιδοτήσεις είναι εξωφρενικό. Έφαγαν αυτά που έφαγαν, γιατί να θέλουν να μας προκαλούν κι από πάνω; Για να μας πουν πόσο ηλίθιοι είμαστε που δεν κάναμε τα ίδια;

Οι βιβλιοθήκες του Πανεπιστημίου της Αθήνας

Το 1986 με κάλεσαν να συμμετάσχω σε μια επιτροπή έρευνας για ένα πρόγραμμα (χρηματοδοτημένο από την ΕΟΚ) που είχε ως στόχο την παρουσίαση της οργάνωσης (και μηχανοργάνωσης) των ερευνητικών βιβλιοθηκών στις χώρες- μέλη της ΕΟΚ. Επικεφαλής του προγράμματος ήταν η πολύ καλή φίλη (και εξαιρετη επιστήμονας) Τζέλα Βαρνάβα-Σκούρα.

Φυσικά, αποφασίσαμε πως δεν θα αναφερθούμε σε μηχανοργάνωση των βιβλιοθηκών (αφού ξέραμε πως δεν υπήρχε κάτι τέτοιο στην Ελλάδα) και θα προσπαθούσαμε να περιγράψουμε απλώς την οργάνωσή τους.

Επειδή εκείνη την περίοδο είχα μια καλή συνεργασία με την πρυτανεία του Πανεπιστημίου της Αθήνας (πρύτανης ο κ. Σταθόπουλος και αντιπρύτανης ο κ. Κριμπάς – μιας από τις ελάχιστες σοβαρές πρυτανικές αρχές που είχε το Πανεπιστήμιο της Αθήνας), μου ανατέθηκε η έρευνα των (συνολικά 53) βιβλιοθηκών του Πανεπιστημίου της Αθήνας.

Το τι είδα είναι δύσκολο να περιγραφεί. Μερικά παραδείγματα:

Βιβλιοθήκη του Χημικού Τμήματος. Εκείνη την εποχή ήταν ακόμα στο κτίριο επί της οδού Σόλωνος. Ένας κλητήρας μου άνοιξε την πόρτα της αίθουσας της βιβλιοθήκης. Ήταν ένα δωμάτιο (αποθήκη) περίπου τρία επί τρία μέτρα. Τα βιβλία ήταν στοιβαγμένα πάνω στο πάτωμα (καλύπτοντάς το – δεν μπορούσες να μπεις μέσα) σε ντάνες ύψους τουλάχιστον τριών μέτρων, το ένα πάνω στο άλλο!...

Οι δύο βιβλιοθήκες της Ιατρικής Σχολής στο Γουδί. Μου έδειξαν τη μία. Ρώτησα γιατί δεν μπορώ να δω την άλλη. Μου είπαν πως το κλειδί της το έχει ένας καθηγητής και μόνον εκείνος την ανοίγει.

Αλλά η πιο ενδιαφέρουσα για μένα περίπτωση ήταν η βιβλιοθήκη του Τμήματος Πληροφορικής. Μόνιμος πρόεδρος του τμήματος ήταν ο κ. Φιλοκύπρου (που έκανε και δύο ολόκληρες θητείες ως πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθηνών).

Ρώτησα για τη βιβλιοθήκη και με έστειλαν στη γραμματέα του προέδρου. Μπήκα στο γραφείο της και την είδα να γράφει σε μια γραφομηχανή. Τη ρώτησα πώς μπορώ να δω τη βιβλιοθήκη του τμήματος. Περάστε στο γραφείο του κ. προέδρου, μου απάντησε και μου έδειξε μια πόρτα στα αριστερά της.

Μπήκα, λοιπόν, στο γραφείο του προέδρου, στον οποίο εξήγησα τον σκοπό της επίσκεψής μου. (Βέβαια, στο γραφείο του προέδρου του τμήματος Πληροφορικής δεν υπήρχε κανένας υπολογιστής). Μου είπε να καθίσω. Τον

ρώτησα πού είναι η βιβλιοθήκη του Τμήματος. Μου έδειξε με το χέρι του τον αριστερό τοίχο του γραφείου. Εδώ είναι, μου είπε. Τόλμησα να τον ρωτήσω για την οργάνωση της βιβλιοθήκης.

Περήφανος, γύρισε την καρέκλα του για να μου δείξει πίσω από την πλάτη του έξι εντοιχισμένα συρταράκια. Το καθένα είχε ένα χαρτάκι μπροστά που έγραφε Α - Ζ, Η - Κ κλπ. Εδώ τους έχω, μου λέει ο πρόεδρος και ανοίγει το ένα συρταράκι για να μου δείξει μερικά άσπρα χαρτάκια (αυτά που χρησιμοποιούμε για μικρές σημειώσεις). «Όταν δανείζω σε έναν φοιτητή ένα βιβλίο τον γράφω εδώ. Για να πάρει το πτυχίο του ένας φοιτητής πρέπει να μη βρίσκεται το όνομά του εδώ μέσα. Η οργάνωση είναι άριστη» κατέληξε.

Έφυγα ζαλισμένος και, ταυτόχρονα, θυμωμένος με αυτά που έβλεπα και μάθαινα. Σκεφτόμουν τι να γράψω στην έκθεσή μου στην επιτροπή. Πώς θα στέλναμε τέτοια στοιχεία στην ΕΟΚ; Τι θα τους λέγαμε για το «ισότιμο μέλος», την Ελλάδα;

Στο Ινστιτούτο Πληροφορικής της Πάτρας

Από το 1984 ως το 1986 είχα δημιουργήσει μια σειρά εκπαιδευτικών προγραμμάτων που έτρεχαν στο λειτουργικό σύστημα των υπολογιστών Apple IIc, των πιο φτηνών και εξελιγμένων υπολογιστών εκείνης της εποχής. Οι υπολογιστές αυτοί είχαν αρχίσει να αγοράζονται από γονείς για τα παιδιά τους ακριβώς γιατί υπήρχαν αυτά τα εκπαιδευτικά προγράμματα, τα οποία ήταν για διάφορες ηλικίες.

Από πλευράς τεχνικής προγραμματισμού, εκείνα τα προγράμματα δεν ήταν ούτε ιδιαίτερα πολύπλοκα, ούτε μεγάλα σε μέγεθος, αφού έπρεπε να χωρούν στις δισκέτες της εποχής (με χωρητικότητα 128 Kb όλο κι όλο). Αλλά αξιοποιούσαν πλήρως δύο τομείς: τα γραφικά της Apple και τις εκπαιδευτικές μεθοδολογίες. Για παράδειγμα, υπήρχαν πλήρεις εξομοιώσεις πειραμάτων της φυσικής και οπτικά και χρονικά, με βάση δεδομένα που έβαζε από το πληκτρολόγιο ο μαθητής.

Είχα γνωρίσει τον Θανάση Χατζηλάκο, έναν αξιόλογο επιστήμονα που είχε υψηλή θέση στο Ινστιτούτο Πληροφορικής της Πάτρας. Το ινστιτούτο αυτό ήταν το χαϊδεμένο παιδί του Ανδρέα Παπανδρέου και είχε πολύ μεγάλη χρηματοδότηση.

Κάποια στιγμή, το 1986, ο Θανάσης με πήρε τηλέφωνο και μου είπε πως ένας συνάδελφός του στο MIT ερχόταν σε λίγες μέρες στην Ελλάδα και με κάλεσε να πάω κι εγώ μαζί του στην Πάτρα, ώστε να παρουσιάσω στους εργαζόμενους εκεί τα εκπαιδευτικά μου προγράμματα και να δούμε μια πιθανότητα συνεργασίας για την ανάπτυξη ελληνικού εκπαιδευτικού λογισμικού.

Έτσι και έγινε. Με τον συνάδελφο από το MIT ταξιδέψαμε μαζί στην Πάτρα, κουβεντιάζοντας στη διαδρομή το ζήτημα της ανάπτυξης εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Στο Ινστιτούτο Πληροφορικής, παρουσίασα σε πέντε μέλη του ινστιτούτου τα εκπαιδευτικά προγράμματα που είχα δημιουργήσει, εξηγώντας τους εκπαιδευτικούς στόχους των προγραμμάτων και τονίζοντας πως ο προγραμματισμός τους δεν είναι καθόλου δύσκολος – απλώς απαιτεί λογική. (Εξάλλου εγώ δεν είμαι επαγγελματίας προγραμματιστής – είμαι εκπαιδευτικός που χρησιμοποιεί την πληροφορική ως εκπαιδευτικό εργαλείο).

Την άλλη μέρα ο Θανάσης μου είπε: Δυστυχώς, δεν μπορούμε να συνεργαστούμε γιατί τα μέλη του ινστιτούτου δεν μπορούν να ανταποκριθούν

σε θέματα σαν κι αυτά που παρουσίασες. Δεν έχουν τις σχετικές γνώσεις, αλλά ασχολούνται μόνο με άλλα ζητήματα πληροφορικής.

Νομίζω πως μπορείτε να φαντασθείτε την έκπληξη και την απογοήτευσή μου...

Περί λιμενικών ταμείων και πληροφορικής

Ακούγοντας τον Υφυπουργό διοικητικής μεταρρύθμισης και ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, θυμήθηκα άλλη μια θλιβερή εμπειρία που είχα.

Ήταν το 1992. Υπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας ήταν ο κ. Παυλίδης. Τον είχα γνωρίσει αρκετά γιατί εκλεγόταν βουλευτής στη Ρόδο (Δωδεκάνησα) όπου δίδασκα τότε στο πανεπιστήμιο.

Τον έπεισα πως δεν ήταν δυνατό να συνεχίσει το Λιμενικό Ταμείο της Ρόδου να διαχειρίζεται τεράστια κονδύλια χωρίς να έχει την παραμικρή μηχανοργάνωση. Κι έτσι μου ανέθεσε να ετοιμάσω έναν διαγωνισμό γι' αυτό τον σκοπό.

Έφτιαξα την προκήρυξη του διαγωνισμού προβλέποντας τις υψηλότερες προδιαγραφές για εκείνη την εποχή (ώστε να μπορεί η μηχανοργάνωση να έχει κάποια χρονική διάρκεια) και την υποχρέωση για «παράθυρα και ποντίκι». Για παράδειγμα, πρόβλεπα μνήμη των υπολογιστών 4 Mb, όταν η συνηθισμένη μνήμη εκείνης της εποχής ήταν 512 Kb.

Ο διαγωνισμός έγινε κανονικά και το αποτέλεσμα ήταν εξαιρετικό. Αλλά υπήρχε η μαφία του τμήματος πληροφορικής του υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας, η οποία έκανε μια απίστευτη ένσταση στον διαγωνισμό για να ακυρωθεί: Το αποτέλεσμα δεν ήταν ικανοποιητικό (έγραψε η μαφία) γιατί οι υπολογιστές που θα χρησιμοποιούνταν είχαν δικό τους (!) πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου (ουσιαστικά το σημερινό Word) και δεν θα χρησιμοποιούσαν το κεντρικό πρόγραμμα του υπουργείου (σε UNIX χωρίς παράθυρα και ποντίκι – ξέρετε πόσο χρόνο και πόσες δεκάδες εντολές χρειάζεται να αποστηθίσετε και να πληκτρολογήσετε για να συνδεθείτε σε εκείνο το UNIX για να γράψετε χωρίς μορφοποίηση ένα κείμενό σας κάθε φορά;) συνδεδεμένοι μέσω ειδικών τηλεπικοινωνιακών γραμμών (με τεράστιο κόστος)!...

Έτσι ο διαγωνισμός ακυρώθηκε – προφανώς τα συμφέροντα των «υπαλλήλων» ήταν πολύ μεγάλα. Και δεν ξαναυπήρξε διαγωνισμός.

Έστειλα μια επιστολή (τα γραπτά μένουν) στον κ. Παυλίδη, εξηγώντας του αναλυτικά την απίστευτη γελοιότητα της δικαιολογίας που χρησιμοποίησε η μαφία του υπουργείου του για να μην αλλάξει τίποτα. Φυσικά, δεν πήρα καμιά απάντηση. Από τότε αρνήθηκα να ξαναδώ τον κ. Παυλίδη...

Τι βλάκας που είμαι!...

Μια επίσκεψη στον ΕΟΤ

Το 2005, στην προσπάθεια ενημέρωσης που έκανα για την εφαρμογή και στην Ελλάδα του Ελβετικού Σήματος Ποιότητας για τον Τουρισμό Q, θέλησα να ενημερώσω και τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού. Εκείνη την περίοδο πρόεδρος του ΕΟΤ ήταν ένας συνάδελφος πανεπιστημιακός που είχα γνωρίσει όταν δίδασκα στο Πανεπιστήμιο του Αιγαίου.

Έκλεισα, λοιπόν, ένα ραντεβού για να μιλήσω με τον πρόεδρο του ΕΟΤ. Όταν πήγα εκεί συνάντησα στη Γραμματεία τρεις κοπέλες (προφανώς υπαλλήλους) που κουβέντιαζαν μεταξύ τους. Όταν τους μίλησα για το ραντεβού που είχα με τον πρόεδρο, μου είπαν να τον περιμένω στην αίθουσα του συμβουλίου.

Μπήκα στην αίθουσα. Στους τοίχους υπήρχαν ράφια, σχεδόν άδεια (με λίγα βιβλία εδώ κι εκεί) και στη μέση ένα μεγάλο ορθογώνιο τραπέζι. Στην αίθουσα υπήρχε και κάποιος που η εμφάνισή του παρέπεμπε σε κακομοίρη συνταξιούχο που έμενε σε κάποιο απομακρυσμένο χωριό. Ξεφύλλιζε όρθιος ένα βιβλίο και δεν γύρισε να με κοιτάξει. Οπότε κι εγώ δεν τον χαιρέτησα. Υπέθεσα πως ήταν κάποιος που ήρθε για να ζητήσει ένα ρουσφέτι από τον πρόεδρο. Στάθηκα κι εγώ όρθιος περιεργαζόμενος τα βιβλία (όσα τελοσπάντων υπήρχαν στη βιβλιοθήκη).

Πέρασαν έτσι καμιά δεκαριά λεπτά και μετά μπήκε ο πρόεδρος και κάθισε στην κορυφή του τραπεζιού. Μου ζήτησε να καθίσω στα αριστερά του και είπε στον άλλο κύριο που περίμενε να καθίσει στα δεξιά του. Μου τον σύστησε – ήταν ο διευθυντής του ΕΟΤ.

Η συνάντησή μας δεν κράτησε περισσότερο από πέντε λεπτά. Μόλις άρχισα να εξηγώ το πρόγραμμα, ο κ. διευθυντής με διέκοψε και είπε στον πρόεδρο πως το θέμα δεν άξιζε τον κόπο και δεν θα έπρεπε ο ΕΟΤ να ασχοληθεί με αυτό. Φυσικά, εγώ δεν θα μπορούσα να αντικρούσω την αυθεντία του κ. διευθυντή...

Η περίφημη λαϊκή επιμόρφωση (στη συνέχεια: επιδοτούμενα ΚΕΚ)

Το 1986 προσκλήθηκα από τη Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης του Υπουργείου Παιδείας να μετάσχω σε μια ομάδα για την ετοιμασία υλικού που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για τον αλφαριθμητισμό των ενήλικων αναλφάβητων (δηλαδή για να μάθουν να διαβάζουν και να γράφουν). Στην ομάδα συμμετείχαμε τέσσερις: εκτός από μένα, ήταν ο Μιχάλης Τοφής (εκπρόσωπος του Υπουργείου Παιδείας της Κύπρου, ώστε να χρησιμοποιηθεί και εκεί το υλικό, και κατοπινός στενός φίλος μου), μια κυρία (ας την ονομάσουμε Α), λέκτορας σε Τμήμα Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου, και ένας κύριος (ας τον ονομάσουμε Β), μόνιμος επίκουρος καθηγητής σε Φυσικό Τμήμα Πανεπιστημίου (από εκείνους τους βοηθούς χωρίς τυπικά προσόντα, που μονιμοποιήθηκαν σε θέσεις επίκουρων καθηγητών με τον Νόμο-πλαίσιο του 1982 του ΠΑΣΟΚ). Χρόνος λειτουργίας της ομάδας έξι μήνες.

Η ομάδα συνεδρίαζε τακτικά στο Υπουργείο, αλλά ο χρόνος περνούσε χωρίς να γίνεται τίποτα συγκεκριμένο γιατί η κυρία Α και ο κύριος Β προβληματίζονταν για το «ιδεολογικό υπόβαθρο» της δουλειάς μας, ώστε να είχε «κοινωνικό» αποτέλεσμα. Αφόρητο μπλα-μπλα, αρλούμπες πάνω σε αρλούμπες. Πλησιάζαμε να κλείσουμε τον τρίτο μήνα και δεν είχε γραφεί ούτε μία γραμμή, ούτε μια μεθοδολογική σκέψη.

Τότε δήλωσα πως υποβάλω την παραίτησή μου, γιατί δεν είναι δυνατόν να πληρωνόμαστε για να κάνουμε συζητήσεις καφενειού. Έπεσαν πάνω μου και είπαν: Εντάξει, να αρχίσουμε τη δουλειά. Τι να κάνει ο καθένας μας; Αναλαμβάνω, λοιπόν, εγώ με τον Τοφή να ετοιμάσουμε το υλικό για την πρώτη ώρα της κατάρτισης. Και η κυρία Α αναλαμβάνει να ετοιμάσει ένα συμπληρωματικό υλικό με ερωτήσεις που να μπορεί να χρησιμοποιήσει ο εκπαιδευτής, ώστε να εμπλουτίσει το μάθημά του.

Στην επόμενη συνεδρίαση φέραμε το υλικό. Και τότε η κυρία Α αρχίζει να μας διαβάζει τις ερωτήσεις που ετοίμασε. Πρώτη ερώτηση: «Διαβάζετε τα γράμματα των αναγνωστών στις εφημερίδες;». Ναι, σωστά διαβάσατε. **Η πρώτη ερώτηση που θα έκανε ο εκπαιδευτής στους αναλφάβητους είναι αν διαβάζουν τα γράμματα των αναγνωστών στις εφημερίδες !...**

Νομίζω πως μπορείτε να καταλάβετε τι αισθάνθηκα εκείνη τη στιγμή. Φυσικά, η συνέχεια ήταν απλή: ανέλαβε ο Τοφής με τη βοήθειά μου να δημιουργήσει άρον-άρον το υλικό (αφού θα είχε και τον έλεγχο του Υπουργείου Παιδείας της

Κύπρου). Έτσι, μαζευόμασταν οι δυο μας στο μικρό διαμέρισμα που είχε νοικιάσει για τους έξι μήνες που θα βρισκόταν στην Αθήνα (μακριά από την οικογένειά του) και δουλεύαμε.

Σήμερα η κυρία Α είναι πρωτοβάθμια καθηγήτρια σε Τμήμα Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου...

ΥΓ. Εκ των υστέρων έμαθα και τα πραγματικά στοιχεία για το πρόγραμμα που αφορούσε τους αναλφάβητους. Το πρόγραμμα είχε περίπου 1500 εκπαιδευτές και 1500 εκπαιδευόμενους. Και πάλι σωστά διαβάσατε (δεν υπάρχει τυπογραφικό λάθος). Οι εκπαιδευόμενοι ήταν στη συντριπτική τους πλειοψηφία ROMA. Και οι περισσότεροι από αυτούς ήταν απλώς γραμμένοι σε καταστάσεις και δεν εμφανίζονταν ποτέ.

Πού πάνε οι κοινοτικές επιδοτήσεις

Κάνοντας ζάπινγκ στην τηλεόραση χθες το απόγευμα (Σάββατο, 23/6/12) έπεσα πάνω στην αρχή του 5ου επεισοδίου μιας σειράς ντοκιμαντέρ της ET1 με τίτλο «Η κρυμμένη εικόνα»* – και διάβασα στην οθόνη πως αυτή η σειρά έχει ενταχθεί στο ΕΣΠΑ. Έτσι άρχισαν οι συνειρμοί.

Ένα από τα πράγματα που μας λένε οι πολιτικοί μας για να μας πείσουν για την προσπάθεια που θα κάνουν για την ανάπτυξη της χώρας είναι η γρήγορη και αποτελεσματική απορρόφηση των **δωρεάν** χρημάτων (όχι δανεικών) που μας δίνει η Ευρωπαϊκή Ένωση (επιδοτήσεις, πακέτα σύγκλισης, ΕΣΠΑ).

Άρχισαν, λοιπόν, να έρχονται στο μυαλό μου σχετικές πληροφορίες, εικόνες και εμπειρίες. Ας πούμε επιδοτούμενα σεμινάρια πληροφορικής που γίνονταν στη βόρεια Ελλάδα σε χωράφια κάτω από τις ελιές.

Το καλοκαίρι του 2008 είχα βγει στο χολ ενός ΚΕΚ για διάλειμμα σε ένα σεμινάριο πληροφορικής που έκανα. Εκεί έπιασε το αυτί μου μια συζήτηση ανάμεσα σε κυρίες κάποιας ηλικίας που ρωτούσε η μία την άλλη ποια θα μαγειρέψει και θα φέρει στο ΚΕΚ το ψάρι.

Όπως είμαι περίεργος, ρώτησα τις κυρίες τι θα κάνουν στο ΚΕΚ με το ψημένο ψάρι. Και τότε μου εξήγησαν πως παρακολουθούν το σεμινάριο στο οποίο μαθαίνουν όχι πώς να μαγειρεύουν αλλά πώς να σερβίρουν σωστά τα φαγητά και στο επόμενο μάθημα θα δουν πώς τεμαχίζεται ένα ψημένο ψάρι.

Τις ρώτησα αν εργάζονται ή θέλουν να εργαστούν σε ένα εστιατόριο. Όχι μου απάντησαν. Το σεμινάριο απευθύνεται σε ηλικιωμένες νοικοκυρές και έχει στόχο να τους δώσει κίνητρα για να αποκτήσουν ενδιαφέροντα στη ζωή τους, αφού έχουν πια μεγαλώσει τα παιδιά τους. Φυσικά, στο τέλος θα πάρουμε και μια μικρή επιδότηση εφόσον παρακολουθήσουμε τακτικά το σεμινάριο...

Τον Σεπτέμβριο του 2009 με κάλεσαν από ένα ΚΕΚ για να κάνω ένα ειδικό σεμινάριο πολλών ωρών με πολύ μεγάλη αμοιβή του εισηγητή (40 ευρώ την ώρα μεικτά, ενώ η συνηθισμένη μεικτή αμοιβή ήταν 20 ευρώ). Η αμοιβή του εισηγητή για τα προγράμματα πληροφορικής που ξεκινούν σήμερα (καλοκαίρι του 2012) για άνεργους είναι 16 ευρώ την ώρα μεικτά.

Το αντικείμενο του προγράμματος ήταν τα ενσύρματα και ασύρματα δίκτυα σε επίπεδο μεταπτυχιακών του Πολυτεχνείου και απευθυνόταν σε στελέχη του Δήμου Αθηναίων. Τις σημειώσεις είχαν γράψει καθηγητές του Πολυτεχνείου

* Εννοείται πως η επιδοτημένη αυτή τηλεοπτική παραγωγή δεν βλεπόταν με τίποτα (ούτε με τη μεγαλύτερη ανοχή και επιείκεια).

και τις είχαν ανεβάσει στο διαδίκτυο. Τις κατέβασα και τις τύπωσα – ήταν περισσότερες από 500 σελίδες. Άρχισα να τις μελετώ γιατί δεν θεωρούσα πως οι γνώσεις μου στο θέμα των δικτύων ήταν ικανοποιητικές. Κάποια στιγμή, μάλιστα, προβληματίστηκα αν ήμουν πραγματικά ικανός να κάνω καλά αυτό το σεμινάριο πετυχαίνοντας τους στόχους του – όταν κάνω μια δουλειά απαιτώ από τον εαυτό μου να την κάνει άριστα.

Έπαθα, όμως, σοκ όταν πήγα την πρώτη μέρα στο σεμινάριο. Προσπαθώντας να γνωριστώ με τους εκπαιδευόμενους, διαπίστωσα πως η μεγάλη πλειοψηφία ήταν εργαζόμενοι στη Δημοτική αστυνομία και οι υπόλοιποι απλοί υπάλληλοι σε διάφορες υπηρεσίες του Δήμου Αθηναίων!... Τι μάθημα θα έκανα;

Μετά από προσπάθεια δύο-τριών ημερών, οι εκπαιδευόμενοι μου είπαν να μην ασχολούμαι μαζί τους, αφού έτσι κι αλλιώς εκείνοι δεν θα έκαναν ποτέ κάποια σχετική εργασία. Είχαν έρθει απλώς για την επιδότηση, όπως ήταν φυσικό. Ποιοι, όμως, σκέφτηκαν ένα τέτοιο σεμινάριο; Ποιοι το οργάνωσαν; Ποιοι έστειλαν αυτούς τους εκπαιδευόμενους και για ποιον λόγο; Για την περίφημη «απορρόφηση» των δωρεάν κονδυλίων;

Τέτοια θα ήταν η αναπτυξιακή διαδικασία που έλεγαν;

Πώς έφτασαν σε αυτή την κατάντια τα πανεπιστήμιά μας

Θέλουμε πραγματικά να ξέρουμε πώς διαλύσαμε τα πάντα στη χώρα μας; (Για να δούμε τι πρέπει να κάνουμε για να φτιάξουμε μια νέα χώρα – και να μην ακούμε εκείνους τους αλήτες που προσπαθούν να μας κρατήσουν στον πάτο). Εγώ τολμώ και γράφω τα πραγματικά στοιχεία. Ως παράδειγμα, γράφω τον τρόπο δημιουργίας και εξέλιξης των Παιδαγωγικών Τμημάτων των Πανεπιστημίων. Γιατί οι θεσμοί δημιουργούνται από πρόσωπα και, στη συνέχεια, οι θεσμοί διαμορφώνουν την εξέλιξή τους από τα πρόσωπα που συμμετέχουν στους θεσμούς.

Μέχρι το 1985 οι δάσκαλοι της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης έβγαιναν από τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες (διετούς διάρκειας) και οι νηπιαγωγοί από τις Σχολές Νηπιαγωγών (διετούς διάρκειας κι αυτές). Σε αυτά τα ιδρύματα υπήρξαν φωτισμένοι εκπαιδευτικοί που μόρφωναν τους νέους δασκάλους και νηπιαγωγούς (ιδιαίτερα τις δεκαετίες '50 και '60). Όλοι, όμως, ζητούσαν την αναβάθμιση των σπουδών αυτών σε επίπεδο πανεπιστημιακό – πολύ σωστά.

Έτσι, το ΠΑΣΟΚ, που προσπαθούσε να ξεγελάσει τον λαό με την υποτιθέμενη «προοδευτικοσύνη» του, αποφάσισε την αναβάθμιση των σπουδών με τη δημιουργία των Παιδαγωγικών Τμημάτων (για μέλλοντες δασκάλους και νηπιαγωγούς). Δημιούργησε, λοιπόν, Παιδαγωγικά Τμήματα σε επτά παλιά και νέα πανεπιστήμια. Και εισέπραξε τα χειροκροτήματα του Διοικητικού Συμβουλίου της ΔΟΕ (Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδας).

Σ' αυτό το σημείο αρχίζουν τα σκάνδαλα. Για κάθε σχετικό Τμήμα προκηρύχθηκαν επτά θέσεις ΔΕΠ (διδασκαλικού προσωπικού). Σε αυτές τις θέσεις δεν υπήρχε ΚΑΜΙΑ που να έχει άμεση σχέση με την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Τα γνωστικά αντικείμενα επέτρεπαν να εκλεγούν απλώς κομισάριοι του ΠΑΣΟΚ και της Αριστεράς – κοινωνιολόγοι, φιλόσοφοι, ψυχολόγοι κλπ.

Το πιο σημαντικό πρόβλημα ήταν οι θέσεις ΔΕΠ που αφορούσαν τα δύο πιο σημαντικά θέματα της εκπαίδευσης: τα Μαθηματικά και την Ανάγνωση (και ανάπτυξη της Γλώσσας). Δεν προκηρύχθηκε ΚΑΜΙΑ θέση ΔΕΠ που να αφορά τη διδακτική των πρώτων Μαθηματικών, τη διδακτική της Ανάγνωσης και τη διδακτική της Γλώσσας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Επίσης, δεν προκηρύχθηκε ΚΑΜΙΑ θέση ΔΕΠ για τις δημιουργικές δραστηριότητες στο Νηπιαγωγείο ούτε για την εισαγωγή στα Μαθηματικά και τη Γλώσσα στο Νηπιαγωγείο. Και, φυσικά, η ΔΟΕ συμφώνησε σε ΟΛΑ πανηγυρίζοντας, αφού

το επίδομα σπουδών των εκπαιδευτικών θα αυξανόταν – αποκλειστικά αυτό τους ενδιέφερε.

Προκηρύχθηκε, λοιπόν, σε κάθε Παιδαγωγικό Τμήμα και μια θέση με τον τίτλο «Μαθηματικά». Στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου της Αθήνας (για παράδειγμα) εκλέχτηκε ο κ. Εξαρχάκος, φροντιστής Μέσης Εκπαίδευσης, εκλεγμένος σε διάφορα Δ.Σ. Μαθηματικών (φίλος του ΠΑΣΟΚ), ο οποίος δεν είχε ιδέα για το τι θα πει διδακτική των Μαθηματικών στο δημοτικό σχολείο. Έτσι έγινε το φόβητρο των φοιτητών, αφού δίδασκε «Ολοκληρώματα» (δηλαδή αυτό που ήξερε) σε μέλλοντες δασκάλους του δημοτικού!... Ο κ. Εξαρχάκος, μετά από δυο-τρία χρόνια, κατάφερε να βγάλει και ένα «σύγγραμμα» (τρόπος του λέγειν), που η βιβλιογραφία, την οποία κατάφερε να μαζέψει, σταματούσε το 1945...

Στα Παιδαγωγικά Τμήματα του Πανεπιστημίου Αιγαίου ο εκλεγείς για τα «Μαθηματικά» δήλωσε με ειλικρίνεια πως θα πρέπει να προκηρυχθεί νέα θέση για τη διδακτική της εισαγωγής στα Μαθηματικά, γιατί εκείνος δεν μπορεί να ανταποκριθεί σε αυτό το αντικείμενο.

Ανάλογες εξελίξεις έγιναν και για τη θέση με τίτλο «Γλώσσα». Έτσι, στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου (για παράδειγμα) εκλέχτηκε ένας (αξιόλογος κατά τα άλλα) ερευνητής που είχε ασχοληθεί αποκλειστικά με το γλωσσικό ιδίωμα του Ολύμπου (παραδοσιακού χωριού της Καρπάθου) και ο οποίος, φυσικά, δεν είχε ιδέα για το πώς μαθαίνει ανάγνωση ένα παιδί και πώς αναπτύσσει τη γλώσσα του.

Επιπλέον, στα Παιδαγωγικά Τμήματα των νέων περιφερειακών πανεπιστημίων τοποθετήθηκε και από ένας κομισάριος. Ενδιαφέρον έχει η ιστορία του κ. Τσιάκαλου, κομισάριου στα Παιδαγωγικά Τμήματα του Πανεπιστημίου Αιγαίου και Πρόεδρο του Τμήματος Νηπιαγωγών του ΑΠΘ.

Ο κ. Τσιάκαλος (ένας από τους πιο εντυπωσιακούς «προοδευτικούς» βερμπαλιστές που υπήρχαν, ενταγμένος στον Συνασπισμό) ήρθε σε σύγκρουση με τον αείμνηστο Χρ. Φράγκο (πρώην καθηγητή της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων) που ήταν τότε Πρόεδρος του Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του ΑΠΘ. Ο Χρ. Φράγκος (που συμπαθούσε το ΚΚΕ) ήταν από τους πιο αξιόλογους καθηγητές που έχω γνωρίσει προσωπικά (και εμψυχωτής στα Ιωάννινα μιας ομάδας εξαιρετικών ερευνητών, όπως η κα Φραγκουδάκη, ο κ. Νούτσος κλπ.). Το αντικείμενο της σύγκρουσης ήταν ποιος θα γίνει Πρόεδρος της Παιδαγωγικής Σχολής του ΑΠΘ (δηλαδή των δύο Παιδαγωγικών Τμημάτων του ΑΠΘ).

Έζησα προσωπικά αυτή τη σύγκρουση όταν ήταν να παρουσιάσω ένα διδακτορικό που έκανα το 1988 για τη διδασκαλία της Γεωμετρίας στο δημοτικό σχολείο με τη βοήθεια ενός ανοιχτού προγράμματος για υπολογιστές (με τη «χελώνα» της γλώσσας Logo). Στην επιτροπή κρίσης ήταν και ο Φράγκος και ο κ. Τσιάκαλος. Έπαιρνα τηλέφωνο τον Φράγκο και μου έλεγε: «Φοβάμαι να σε υποστηρίξω γιατί μπορεί ο Τσιάκαλος να μου βάλει τρικλοποδιά». Έπαιρνα τηλέφωνο τον κ. Τσιάκαλο και μου έλεγε: «Φοβάμαι να σε υποστηρίξω γιατί ο Φράγκος μπορεί να μου βάλει τρικλοποδιά».

Πήρατε μια ιδέα για το πώς τα πανεπιστήμιά μας έφτασαν σ' αυτή την άθλια κατάσταση; Καταλαβαίνετε τι δασκάλους έχουν σήμερα τα παιδιά σας; (Και μη μου ξαναμιλήσει κανείς για τις λαμπρές εξαιρέσεις που υπάρχουν – ενδιαφέρθηκαν να μάθουν μόνοι τους και, επειδή χαλάνε την πιάτσα, είναι τα μαύρα πρόβατα στα σχολεία).

Και δεν είναι εύκολο να αλλάξει η κατάσταση: οι κακοί θεσμοί δημιούργησαν ένα κακό αποτέλεσμα που πρέπει να αλλάξει, όμως, από μέσα (αφού τα πανεπιστήμια είναι ανεξάρτητα και αυτοδιοίκητα). Αν θέλουμε να βοηθήσουμε στην αλλαγή μπορούμε μόνο να ασκήσουμε μια εξωτερική ηθική πίεση και να στηρίξουμε ηθικά εκείνους που βρίσκονται μέσα και θέλουν ειλικρινά να αλλάξουν την πανεπιστημιακή πραγματικότητα.

ΥΓ. Να ενημερώσω τους παραπάνω (που αναφέρονται) πως δεν χρειάζεται να ξοδέψουν χρήματα για να μου κάνουν αγωγές ζητώντας αποζημιώσεις για συκοφαντική δυσφήμιση. Δεν έχω καμιά περιουσία για να μου πάρουν. Μπορούν μόνο να μου κάνουν μήνυση για να με κλείσουν φυλακή. Δεν είμαι πλούσιος για να έχω δικηγόρο τον κ. Κούγια (που απολαμβάνετε στην τηλεόραση)...

Πού πάνε οι φόροι που δίνετε για τα Πανεπιστήμια; Ξέρετε;

Επειδή κάποιιοι διαπλεκόμενοι πρυτάνεις, εκτός από τη διδασκαλία που κάνουν στους φοιτητές τους εναντίον της υπακοής στους νόμους, κλαίνε και οδύρονται για τη χαμηλή χρηματοδότηση των πανεπιστημίων (κι έτσι τάχατες δεν μπορούν να κάνουν σωστή δουλειά – τρομάρα τους), θα καταγράψω μερικές αληθινές ιστορίες για να καταλάβετε, επιτέλους, πώς φτάσαμε ως εδώ και τι πραγματικά συμβαίνει.

Πρώτα, όμως, πρέπει να σας εξηγήσω κάτι απλό. Η χρηματοδότηση των ελληνικών πανεπιστημίων, μέχρι πρόσφατα, ήταν η μεγαλύτερη στην Ευρώπη ανά ενεργό φοιτητή. Τα πανεπιστήμιά μας, όμως, όταν μιλούσαν για χρηματοδότηση λογάριζαν τη δική τους αναλογία σε σχέση με τους εγγεγραμμένους φοιτητές, είτε αυτοί ήταν οι «αιώνιοι» φοιτητές, είτε ήταν γραμμένοι από την αρχή της λειτουργίας του κάθε πανεπιστημίου και είχαν παρατήσει εδώ και χρόνια τις σπουδές τους. Εμφάνιζαν, λοιπόν, πως έχουν τους διπλάσιους από τους πραγματικούς φοιτητές (άρα έλεγαν πως είχαν τη μισή χρηματοδότηση ανά φοιτητή – φαντάζομαι πως ξέρετε αριθμητική). Και η εξουσία των πανεπιστημιακών λύσσαξε όταν η κα Μαριέττα Γιαννάκου ζήτησε από τα πανεπιστήμια να ξεκαθαρίσουν τους καταλόγους τους και να πουν την αλήθεια: Πόσους πραγματικούς φοιτητές έχουν;

Θέμα 1ον: Το 1986 ο εξάίρετος Γιώργος Κριμπάς, αντιπρύτανης τότε του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου της Αθήνας (αφού δεν κατάφεραν κάποιοι να ακυρώσουν με κάθε μέσο την εκλογή του ως καθηγητή), με κάλεσε να μηχανογραφήσω τις οικονομικές υπηρεσίες του πανεπιστημίου. Φαντάζομαι πως ξέρετε ότι κάθε δημόσια υπηρεσία έχει προϋπολογισμό που αναλύεται σε κωδικούς και εγκρίνεται από το αντίστοιχο υπουργείο. Για παράδειγμα, λέτε πως τόσα χρήματα βάζω στον κωδικό τάδε (ας πούμε για αγορά χαρτικών), τόσα χρήματα βάζω στον κωδικό δείνα (για να πληρώσω τη ΔΕΗ) κλπ.

Μέχρι τότε όλα αυτά καταγράφονταν σε καρτέλες με γράψε-σβήσε και δεν έβγαζε κανένας άκρη. Έκανα, λοιπόν, κάτι υπερβολικά απλό, όπως θα το βλέπαμε σήμερα. Εγκατέστησα τέσσερις υπολογιστές Macintosh (για όσους ήταν στην οικονομική υπηρεσία) και χρησιμοποίησα το Excel, με το οποίο μπορούσε να δημιουργηθεί ένα αρχείο για κάθε κωδικό, με ένα συνδεδεμένο αρχείο για να βγάζει το γενικό άθροισμα.

Για να λειτουργήσουν, βέβαια, όλα αυτά, έπρεπε να εκπαιδευτεί στοιχειωδώς το προσωπικό που εκείνη την εποχή δεν είχε ξαναδεί υπολογιστή. Προσπάθησα, λοιπόν, να κάνω την εκπαίδευση. Αλλά ο προϊστάμενος της

υπηρεσίας ήταν συνδικαλιστής (ο κ. Μάκης Κοψίδης), ο οποίος αρνήθηκε να μάθει οτιδήποτε. Μόλις πήγαινα στη οικονομική υπηρεσία έλεγε πως είχε δουλειά και έφευγε. Προσπάθησα, λοιπόν, να εκπαιδεύσω μόνο το προσωπικό (κάποιες κυρίες που είχαν διάθεση αλλά περιορισμένες δυνατότητες).

Το 1991 είδα ξαφνικά στην τηλεόραση τον κ. Μάκη Κοψίδα ως υπεύθυνο του Γραφείου Τύπου του ΚΚΕ. Και μετά το 2000 είδα στην *Ελευθεροτυπία* ότι κατάγγελλε το ΚΚΕ και προσχωρούσε στον Συνασπισμό. Προφανώς, είχε αποκτήσει εμπειρία στο πανεπιστήμιο...

Θέμα 2ον: Όσα χρόνια ήμουν στο Πανεπιστήμιο του Αιγαίου άκουγα πως δεν υπήρχαν χρήματα. Όταν, όμως, πήγαινα στην οικονομική υπηρεσία του πανεπιστημίου (τότε στην Αθήνα) πάντα έβρισκα χρήματα, σε διάφορους κωδικούς, που δεν τα ζητούσε κανένας. Πίσω, λοιπόν, από το κεντρικό κτίριο του Πανεπιστημίου στη Ρόδο υπήρχε μια ξερή αλάνα. Εκεί πάρκαραν αυτοκίνητα καθηγητών και φοιτητών φύρδην-μύγδην – ένα χάος.

Κάθισα, λοιπόν (το 1994), κι έφτιαξα ένα σχέδιο πάρκιν με δενδροφύτευση, έτσι ώστε και ο τόπος να πρασινίσει και τα αυτοκίνητα να παρκάρουν οργανωμένα και εκεί που παρκάρουν να είναι σε σκιά. Το κόστος ήταν μικρό - 500.000 δραχμές (εκείνης της εποχής) και προβλεπόταν σε αχρησιμοποίητο κωδικό. Προώθησα και τον ανάλογο διαγωνισμό και όλα ήταν έτοιμα. Μια μέρα πριν να εγκατασταθεί ο εργολάβος-μειοδότης παρατήρησα κάποιες περίεργες κινήσεις συναδέλφων: μήπως το σχέδιο δεν ήταν καλό και έπρεπε να γίνει κάτι άλλο...

Την επομένη πήγα στις 8 το πρωί στο Πανεπιστήμιο και έμεινα με το στόμα ανοιχτό. Τρεις Αλβανοί έφτιαχναν όπου να 'ναι (μέσα στην αλάνα) μερικά τσιμεντένια παρτεράκια. Ζήτησα να δω τον Πρόεδρο του Πανεπιστημίου που βρισκόταν (προφανώς όχι τυχαία) εκείνη τη μέρα στη Ρόδο. Και ζήτησα εξηγήσεις, που μου δόθηκαν με τον πιο αδίστακτο τρόπο. Ας μη μιλάμε για τον διαγωνισμό. Τα χρήματα δόθηκαν στη Δημοτική Επιχείρηση Ρόδου (με τη δικαιολογία τοποθέτησης ενός καλωδίου της ΔΕΗ) γιατί η Δημοτική Επιχείρηση είχε πολλά ελλείμματα και έπρεπε να τη βοηθήσουμε.

Θέμα 3ον: Τα έτη 2006, 2007, 2008 το Πανεπιστήμιο Θράκης έβγαине στα μέσα ενημέρωσης και κατάγγελλε την κυβέρνηση πως υποχρηματοδοτεί το Πανεπιστήμιο, που έφτασε στο σημείο να μην μπορεί να πληρώσει τη ΔΕΗ και δεν θα έχει ρεύμα, ζητώντας πρόσθετη χρηματοδότηση για να «έχει φως». Αυτή ήταν μια καθαρή απάτη. Όπως είπαμε παραπάνω, τα πανεπιστήμια ως δημόσιοι οργανισμοί κάνουν ετήσιο προϋπολογισμό που εγκρίνεται από το Υπουργείο Παιδείας. Προφανώς, σε αυτόν τον προϋπολογισμό προβλέπουν και

το κόστος της ΔΕΗ. Αλλά οι κύριοι του Πανεπιστημίου έπαιρναν χρήματα από τα προϋπολογισθέντα για τη ΔΕΗ και τα χρησιμοποιούσαν όπως ήθελαν – πράγμα παράνομο. Δεν επιτρέπεται η αυθαίρετη μεταφορά χρημάτων από έναν κωδικό σε άλλον κωδικό, παρά μόνο αν υπάρχει έγκριση του υπουργείου.

Θέμα 4ον: Ξέρετε πως τα χρήματα που ξοδεύονται σε μια τριετία για να επισκευάζονται οι κανιβαλισμοί στις Φοιτητικές Εστίες θα έφταναν για τη δημιουργία μιας νέας Φοιτητικής Εστίας;

Επίλογος: Σαν επίλογο, ας γράψουμε κάτι που το ξέρουμε όλοι (αν θέλουμε να είμαστε ενημερωμένοι πολίτες) – πόσα χρήματα ξοδεύτηκαν το 2010 και το 2011 για τα φοιτητικά «πάσο» που έπαιρνε κάθε «κολλητός» στα πανεπιστήμια; – και μιλάμε για πάρα πολλές χιλιάδες παράνομα «πάσο»...

Τα εγκλήματά μου (ή γιατί έφυγα από το Πανεπιστήμιο)

Θα μου επιτρέψετε να περιγράψω πραγματικά περιστατικά που έζησα, όχι γιατί θέλω να παραστήσω τον σπουδαίο (στην ηλικία μου δεν έχω πια τέτοια ανάγκη και δεν διεκδικώ τίποτα), αλλά για να σας δώσω να καταλάβετε πώς έφτασε σε αυτό το σημείο σήμερα η Ανώτατη Παιδεία μας. Άντε και για να βγάλω κάποια στιγμή τον καημό μου που δεν κατάφερα να προσφέρω εκείνα που ήθελα και μπορούσα στον τόπο μου.

Η ιστορία αρχίζει το 1987 όταν με κάλεσαν από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου να διδάξω τη «Χρήση των υπολογιστών στην εκπαίδευση» στα Παιδαγωγικά Τμήματα (που θα έβγαζαν δασκάλους και νηπιαγωγούς – μην το ξεχνάτε αυτό μέχρι το τέλος της σημείωσης αυτής) στη Ρόδο.

(<https://www.helidoni.info/n60.htm>)

Φυσικά, αισθάνθηκα πολύ τιμητική αυτή την πρόσκληση, αφού εγώ δεν είχα κάνει καμιά επαφή και καμιά αίτηση. Πίστεψα πως ήταν αποτέλεσμα των εντυπωσιακών αποτελεσμάτων που είχε η δουλειά μου από το 1983 όταν οργάνωσα το πρώτο τμήμα υπολογιστών για μαθητές από τη Δ΄ δημοτικού μέχρι το Λύκειο (και δίδαξα), πρώτα στα Εκπαιδευτήρια Ζηρίδη και στη συνέχεια στο Κολλέγιο Αθηνών. Εξάλλου, δύο μόνον είχαμε σοβαρά ασχοληθεί με αυτό το θέμα τότε: εγώ και ένας εξαιρετικός επιστήμονας (με τον οποίο και συνεργάστηκα) που έγινε καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων (ο Τάσος Μικρόπουλος) και αργότερα Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

(<https://www.helidoni.info/n61.htm>)

Αργότερα, βέβαια, κατάλαβα πως έκανα λάθος. Η επιλογή μου δεν ήταν αξιοκρατική. Απλώς με θεωρούσαν αριστερό γιατί είχα δημοσιεύσει πολλά εκπαιδευτικά άρθρα στο περιοδικό της αριστεράς *Δεκαπενθήμερος Πολίτης* (του Άγγελου Ελεφάντη). Προφανώς δεν είχαν δει πως δημοσίευα πολλά άρθρα κυρίως στην *Κυριακάτικη Καθημερινή*, όπως και στην *Ελευθεροτυπία*. Εξάλλου, τα κείμενά μου για την εκπαίδευση είχαν τότε μια γενικότερη αποδοχή. (<https://www.helidoni.info/b42.htm>).

Εκείνη την εποχή η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ ήθελε να εντάξει στα νέα πανεπιστήμια στελέχη προερχόμενα κυρίως από την αριστερά, ώστε σιγά-σιγά να τα αφομοιώσει και να τα διαφθείρει. Επομένως, η επιλογή μου ήταν κομματική – έστω και από λάθος...

Άρχισα, λοιπόν, την ακαδημαϊκή μου καριέρα – και τα εγκλήματά μου. Το πρώτο μου έγκλημα ήταν να μετακομίσω και να εγκατασταθώ στη Ρόδο, θεωρώντας πως έτσι μόνο μπορούσα να κάνω σωστά τη δουλειά μου. Από την πρώτη στιγμή άρχισα, λοιπόν, να χαλάω την πιάτσα, αφού οι συνάδελφοι έρχονταν (με το αεροπλάνο) για μια μέρα κάθε δύο ή τρεις βδομάδες.

Και αμέσως προχώρησα στο δεύτερο έγκλημα. Άνοιξα το πανεπιστήμιο στην κοινωνία. Σε συνεννόηση με τις τοπικές διευθύνσεις εκπαίδευσης, κάθε Τρίτη βράδυ πρόσφερα ελεύθερα σεμινάρια στους εκπαιδευτικούς της Ρόδου (στα οποία συμμετείχαν περισσότεροι από 100 εκπαιδευτικοί)

<https://www.helidoni.info/n48.htm>

Παράλληλα, πέτυχα να βάλω τα Παιδαγωγικά Τμήματα στο Apple University Consortium με αποτέλεσμα να αγοραστούν στη μισή ακριβώς τιμή οι καλύτεροι τότε υπολογιστές Macintosh Plus – με παράθυρα και ποντίκι, όταν αυτές οι δυνατότητες στα PC εμφανίστηκαν μετά από χρόνια (το 1993). Έτσι, μέχρι το 1989 είχα δημιουργήσει τρία εργαστήρια υπολογιστών (με 35 υπολογιστές στη διάθεση των φοιτητών από το πρωί μέχρι το βράδυ και με δύο βοηθούς). Να θυμηθούμε πως την ίδια εποχή το ΕΜΠ δεν είχε ακόμα κανένα εργαστήριο πληροφορικής για τους φοιτητές του.

Τότε αισθάνθηκα και την πρώτη απογοήτευσή μου. Έβλεπα άδεια τα εργαστήρια και μόνο μια βδομάδα πριν από τις εξετάσεις πήγαιναν οι φοιτητές να μάθουν κάτι τσάτρα-πάτρα, μόνο και μόνο για να «περάσουν»...

Τα εγκλήματά μου συνεχίζονται. Έκλεισα με πανεπιστήμια άλλων χωρών της ΕΟΚ δύο προγράμματα Erasmus, δηλαδή ανταλλαγής φοιτητών (κανένας άλλος συνάδελφος δεν προσπάθησε κάτι τέτοιο). Από τους εξακόσιους φοιτητές που είχαμε τότε μόνον οχτώ δήλωσαν πως ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν σε αυτά τα προγράμματα ανταλλαγής. Το πρώτο πρόγραμμα με βοήθησε να οργανώσω το 1989 διεθνές συνέδριο (το μοναδικό που έγινε εκείνα τα χρόνια από τα Τμήματά μας) με τους σημαντικότερους επιστήμονες του κόσμου που ασχολούνταν με τα «Προβλήματα διδασκαλίας της πρώτης γραφής και ανάγνωσης». <https://www.helidoni.info/b22.htm>

Να σημειώσω πως τότε δεν υπήρχε κανένας συνάδελφος που να διδάσκει στους μέλλοντες δασκάλους πώς να διδάξουν στους μαθητές τους ανάγνωση και γραφή και πώς τα πρώτα Μαθηματικά! Προσπαθούσα, λοιπόν, εγώ (με άλλοθι την τεχνολογία) να καλύψω εκ των ενόντων τα σημαντικότερα θέματα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. (Φυσικά, είχαμε τρεις συναδέλφους που δίδασκαν κοινωνιολογία!).

Το 1988 συνέβησαν άλλα δύο γεγονότα. Το πρώτο ήταν η σύνοδος των αρχηγών κρατών της ΕΟΚ, με Πρόεδρο τον Ανδρέα Παπανδρέου, στη Ρόδο. Στα πλαίσια της συνόδου ήθελαν να παρουσιαστούν τα προγράμματα της ΕΟΚ που είχαν σχέση με την εκπαίδευση. Ζητήθηκε, λοιπόν, από το Πανεπιστήμιο να ορίσει έναν καθηγητή να τα παρουσιάσει. Ο μόνος, όμως, που είχε ασχοληθεί με αυτά ήμουν εγώ. (Τότε όλα τα προγράμματα εγκρίνονταν και ελέγχονταν από τις Βρυξέλλες και όχι από τα ελληνικά υπουργεία, γεγονός που σήμαινε σοβαρή γνώση, μέθοδο και πραγματική εργασία). Έτσι, έκανα άλλο ένα έγκλημα, «βγαίνοντας στον αφρό»... <https://www.helidoni.info/n47.htm>

Το δεύτερο γεγονός ήταν η επίσκεψη του μορφωτικού υπεύθυνου του Βρετανικού Συμβουλίου, ο οποίος έκανε μια τρομερά ενδιαφέρουσα πρόταση: Πρόσφερε σε όποιον ήθελε από τους διδάσκοντες στο πανεπιστήμιο μια οργανωμένη ενημερωτική εβδομάδα στη Μεγ. Βρετανία (με συγκεκριμένο και πολύ πυκνό πρόγραμμα), όπου θα επισκεπτόταν όποια ιδρύματα είχαν σχέση με το αντικείμενό του και θα συζητούσε με τους σημαντικότερους επιστήμονες του κλάδου του (σε όλη τη Μεγ. Βρετανία). Όλη την οργάνωση και όλα τα έξοδα (μέχρι και ένα ημερήσιο χαρτζιλίκι) τα αναλάμβανε το Βρετανικό Συμβούλιο. Το μόνο έξοδο για τον συμμετέχοντα ήταν το αεροπορικό εισιτήριο μέχρι το Λονδίνο. Ο μόνος από τα Τμήματά μας που αξιοποίησε αυτή την καταπληκτική προσφορά ήμουν εγώ (και πράγματι κέρδισα και πολλές γνώσεις και συνεργασίες)...

Επειδή εγώ ήμουν εγκατεστημένος στη Ρόδο ήταν φυσικό να εκπροσωπώ το Πανεπιστήμιο στις σχέσεις του με τον Δήμο και τη Νομαρχία και να συνεργάζομαι σε διάφορες δραστηριότητες – κι αυτό ενοχλούσε πολύ τους ιπτάμενους (αφού δεν μπορούσαν να «ανακατεύονται προσωπικά»)...

<https://www.helidoni.info/n49.htm>

Το 1990 έκανα μια μελέτη για τη μηχανοργάνωση του Κτηματολογίου της Ρόδου. Το Κτηματολόγιο είχε φτιαχτεί, φυσικά χειρόγραφα, από τους Ιταλούς μέχρι το 1949 (που κατείχαν τη Ρόδο). Από κει και ύστερα αυτό το Κτηματολόγιο άρχισε να μη συμπληρώνεται κανονικά και να δημιουργούνται προβλήματα. Μετά από συνεννόησή μου με τη διοίκηση του Κτηματολογίου Ρόδου, υπέβαλα τη μελέτη στη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας. Ο Γενικός Γραμματέας ενθουσιάστηκε και μου είπε πως μπορεί να το εντάξει σε ένα κοινοτικό πρόγραμμα μέχρι μια ορισμένη ημερομηνία (λήξης του προγράμματος). Το μόνο που χρειαζόταν ήταν η συνυπογραφή από τον Πρόεδρο του Πανεπιστημίου. Απευθύνθηκα, λοιπόν, στον τότε Πρόεδρο ζητώντας την υπογραφή του. Οι χρονικές προθεσμίες για τη λήξη του προγράμματος ήταν πολύ περιορισμένες και σχεδόν κάθε μέρα ο Γενικός

Γραμματέας της ΓΓΕΤ με έπαιρνε τηλέφωνο πιέζοντάς με να κάνω γρήγορα την υποβολή. Αλλά την τελευταία μέρα της προθεσμίας μου έστειλε ο Πρόεδρος του Πανεπιστημίου πίσω τη μελέτη μου, κολλώντας πάνω της ένα πολύ μικρό κίτρινο χαρτάκι, στο οποίο έγραφε πως «δεν μπορεί να συνυπογράψει γιατί δεν πιστεύει πως μπορώ να κάνω αυτή τη δουλειά»...

Το 1991 άρχισε και η οργανωμένη πια επίθεση εναντίον μου. Τον Σεπτέμβριο δεν στάλθηκε στο Υπουργείο Παιδείας η ανανέωση της σύμβασής μου με το Πανεπιστήμιο. Το έμαθα τυχαία όταν μια φίλη που εργαζόταν στις οικονομικές υπηρεσίες του Πανεπιστημίου, τρώγοντας μαζί ένα βράδυ σε μια ταβέρνα με τον άντρα της, με ρώτησε: Γιατί βρε Τάσο δεν θέλεις να συνεχίσεις τη δουλειά σου στη Ρόδο; Ζήτησες να μην ανανεώσεις τη σύμβασή σου; Έμεινα με το στόμα ανοιχτό. Επικοινωνήσα με το Υπουργείο και ο τότε Υπουργός τηλεφώνησε με θυμό στο Πανεπιστήμιο, από όπου πήρε την απάντηση ότι «η σύμβαση μάλλον είχε χαθεί στον δρόμο και δεν υπήρχε κακή πρόθεση»...

Το 1992, εκμεταλλευόμενος ένα κοινοτικό πρόγραμμα, δημιούργησα το πρώτο στα Βαλκάνια εργαστήριο πληροφορικής για άτομα με ειδικές ανάγκες (κωφά, τυφλά, παραπληγικά κλπ.). Έπαινος από επιτροπή των Βρυξελλών που ήρθε και το είδε. Μεγάλο ενδιαφέρον από τον Σύλλογο γονέων με παιδιά ΑΜΕΑ.

Το 1993, πάλι μέσα από ένα κοινοτικό πρόγραμμα, οργάνωσα σε μια αίθουσα του πανεπιστημίου την υποδομή ενός πρότυπου νηπιαγωγείου για την άσκηση των φοιτητών. Το συμβούλιο σπουδών αποφάσισε, όμως, σε συνεργασία με τους συνδικαλιστές φοιτητές, πως δεν ήθελε «κουτσούβελα» μέσα στα πόδια μας!... Και κλείδωσε την αίθουσα.

Κάθε πρωί πήγαινα στο πανεπιστήμιο με αγωνία για το ποια τρικλοποδιά μου είχαν βάλει πάλι. Στα Συμβούλια Σπουδών έβλεπα να έρχονται προσυνηνομένοι οι συνάδελφοι για να «περάσουν» τα θέματα που τους βόλευαν. Η αδιαφορία των φοιτητών αποθάρρυνε κάθε προσπάθειά μου. Το μόνο που ενδιαφέρονταν να με ρωτήσουν ήταν «από ποια σελίδα μέχρι ποια σελίδα θα διαβάσουν για τις εξετάσεις».

Το 1994 αποφάσισα, τελικά, να φύγω. Δεν ήθελα, όμως, η δουλειά που είχα κάνει μέχρι τότε να πάει εντελώς χαμένη. Είχα γνωρίσει έναν νέο εξαιρετικό επιστήμονα (τον Νίκο Ράπτη) που συγκέντρωνε (και με το παραπάνω) τα απαιτούμενα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα (Είχε, μάλιστα, συνεργαστεί μαζί μου στη δημιουργία του εργαστηρίου για τα ΑΜΕΑ). Τον έπεισα, λοιπόν, να βάλει υποψηφιότητα για τη θέση που άφηνα.

<https://www.helidoni.info/Raptis.pdf>

Αλλά το πανεπιστήμιο δεν ήθελε έναν επιστήμονα που θα συνέχιζε να δουλεύει όπως εγώ. Έτσι, εξέλεξαν κάποιον που δεν είχε κανένα ουσιαστικό προσόν γι' αυτή τη θέση (είχε απλώς ένα κατάστημα πώλησης PCs). Τα πρώτα πράγματα που έκανε, λοιπόν, ο καινούριος ήταν δύο: α) Να μαζέψει και να βάλει σε κλειδωμένα ντουλάπια όλο τον εξοπλισμό για τα ΑΜΕΑ και β) Να «αποσύρει» τους υπολογιστές Apple Macintosh και να τους αντικαταστήσει από απλά PCs (με πολύ μικρότερες μνήμες και ταχύτητες και χωρίς να υπάρχουν διαθέσιμα εκπαιδευτικά προγράμματα γι' αυτούς τους υπολογιστές).

Νομίζω πως τα παραπάνω (αν είχατε την αντοχή να τα διαβάσετε) μπορούν να σας βοηθήσουν να καταλάβετε (από τα μέσα) πώς εξελίχθηκαν τα πράγματα στα Πανεπιστήμιά μας και γιατί έφτασαν στη σημερινή κατάσταση. Θα πρέπει να προσθέσετε, βέβαια, και το γεγονός πως από το 1996 και ύστερα τα κοινοτικά προγράμματα διαχειρίζονται όχι από τις Βρυξέλλες, αλλά από τα ελληνικά Υπουργεία – και ο νοών νοείτω...

Είχα πάντα την κακή συνήθεια να μην περιορίζομαι στα λόγια, αλλά ό,τι ήθελα να πω το έγραφα (*scripta manent*). Όταν, λοιπόν, έφυγα από το πανεπιστήμιο, η εφημερίδα της Ρόδου *Πρόοδος* πήρε από τα πρακτικά του Συμβουλίου Σπουδών τα κείμενα που υπέβαλα (μόνον εγώ – κανείς άλλος δεν έδινε γραπτά τις θέσεις και τις προτάσεις του) και τα δημοσίευσε σε συνέχειες για να καταλάβουν οι αναγνώστες τι συνέβαινε στο πανεπιστήμιο. Φυσικά, δεν ίδρωσε το αφτί κανενός..

Και όμως, μπορούμε. Θέλουμε;

Μπήκαμε, λοιπόν, στον καινούριο χρόνο 2012. Έναν χρόνο πολύ δύσκολο και καθοριστικό για το μέλλον μας. Όλοι προβληματιζόμαστε για το τι πρέπει να κάνουμε. Και πολλοί έχουν σκύψει το κεφάλι. Γι' αυτό θα ήθελα να σας διηγηθώ μια προσωπική ιστορία, από την οποία νομίζω πως μπορούμε να βγάλουμε αρκετά θετικά μηνύματα και να βρούμε έναν δρόμο για το μέλλον.

Η ιστορία αρχίζει τον Ιούλιο του 1970 όταν η δικτατορία μου ακυρώνει την αναβολή (από τον στρατό) πριν να πάρω το πτυχίο μου από την Πολυτεχνική Σχολή του Α.Π.Θ. Ήμουνα, λέει, «επικίνδυνος» (όπως και αρκετοί άλλοι) με τα φρονήματα που είχα, γι' αυτό έπρεπε να πάω επειγόντως στον στρατό να βάλω μυαλό και να μην ενοχλώ.

Αφού, λοιπόν, μέσα στους τρεις πρώτους μήνες πέρασα από Κόρινθο, Μεσολόγγι και Ναύπλιο, πήγα στη Λάρισα, τοποθετημένος στο 728 Ειδικό Τάγμα Μηχανικού μέσα στο μεγάλο στρατόπεδο της Λάρισας (που είχε πολλές μονάδες όλων των όπλων). Λεγόταν «Ειδικό» γιατί δεν ήταν μάχιμο, αφού εκεί πήγαιναν μόνο «επικίνδυνοι». Ήμασταν καμιά δεκαπενταριά μηχανικοί και υπομηχανικοί και περισσότεροι από 150 που ήταν σχεδόν αναλφάβητοι (οι περισσότεροι από αυτούς Μουσουλμάνοι) και είχαν ψιλομάθει στον στρατό στη συντήρηση οχημάτων και μηχανημάτων και στην οδήγηση αυτοκινήτων.

Εκεί ήξερα πως θα περνούσα τους υπόλοιπους 21 μήνες χωρίς να έχω δικαίωμα να πάρω καμιά άδεια. Έπρεπε να δω, λοιπόν, τι θα κάνω, αφού για μένα ήταν αδιανόητο να περάσω 21 μήνες κλαίγοντας τη μοίρα μου και κόβοντας δόντια από τσατσάρες για να μετράω τις μέρες που έμεναν μέχρι να απολυθώ. Μέχρι το μεσημέρι η ώρα περνούσε πολύ εύκολα γιατί ήταν εκεί οι αξιωματικοί και υπήρχε αρκετή δουλειά, αλλά μετά το μεσημεριανό φαγητό δεν υπήρχε τίποτα για να κάνουμε.

Η μονάδα μας δεν είχε ΚΨΜ (δηλαδή στρατιωτικό κυλικείο). Ο καψμιτζής μας είχε βρει έναν πάγκο σε κάποιον χώρο όπου έφτιαχνε καφέδες κι ένα ντουλαπάκι όπου είχε τις τυρόπιτες. Δίπλα στο κτίριο της μονάδας υπήρχε ένας παλιός στάβλος. Ζήτησα, λοιπόν, από τον διοικητή το δικαίωμα να κρατάμε τα λιγοστά κέρδη από το ΚΨΜ (με πλήρη καταγραφή σε βιβλίο εσόδων-εξόδων) και την άδεια να μετατρέψουμε τον στάβλο σε ΚΨΜ. Ο διοικητής δέχτηκε γελώντας, αφού τα κέρδη ήταν κάποια φραγκοδίφραγκα.

Κουβέντιασα τότε με έναν φαντάρο που ήταν Μουσουλμάνος από τον Νομό Ξάνθης και είχε κάνει δυο χρόνια φυλακή για κλοπές. Στη φυλακή είχε μάθει την τέχνη του ξυλουργού. Του είπα το σχέδιό μου και του ζήτησα να με

βοηθήσει. Δέχτηκε με ενθουσιασμό και ξεκινήσαμε. Η ιδέα να αποκτήσουμε «δικό» μας ΚΨΜ έβαλε σε κίνηση πολλούς. Αρκετοί φαντάροι έκαναν βόλτες στο στρατόπεδο και μάζεψαν διάφορα άχρηστα ξύλα από άλλες μονάδες. Μέσα σε ένα μήνα φτιάχτηκε ένας πάγκος με όρθιο μπουαζερι και μια μεγάλη βιτρίνα (σαν μια σειρά ντουλάπια) στον τοίχο πίσω από τον πάγκο. Τα ξύλα λουστραρίστηκαν. Για τζάμια χρησιμοποιήθηκαν (κομμένα κατάλληλα) σπασμένα τζάμια από φορτηγά που είχαμε για συντήρηση.

Έτσι η μια γωνιά του στάβλου ήταν έτοιμη και δεν είχε τίποτα να ζηλέψει από το πιο πολυτελές μπαρ. Ο υπόλοιπος χώρος καθαρίστηκε και οι τοίχοι ασπρίστηκαν. Στη συνέχεια φτιάχτηκαν αρκετά ψηλά σκαμπό και τοποθετήθηκαν μπροστά στον πάγκο. Μέσα στον δεύτερο μήνα άνοιξε, λοιπόν, το ΚΨΜ της μονάδας μας με αποτέλεσμα οι δικοί μας φαντάροι, που μέχρι τότε πήγαιναν σε ΚΨΜ άλλων μονάδων για να περάσουν την ώρα τους, να έρχονται πια στο «δικό» τους και να φέρνουν και φίλους τους από άλλες μονάδες του στρατοπέδου. Αυτό είχε σαν συνέπεια να αυξάνονται αλματωδώς τα κέρδη του ΚΨΜ μας.

Την εποχή εκείνη είχε αρχίσει να εξαπλώνεται η μετάδοση ποδοσφαιρικών αγώνων από την τηλεόραση στην «επαναστατική» περιγραφή του Γιάννη Διακογιάννη. Οι άλλες μονάδες ακολουθούσαν τη γραφειοκρατική διαδικασία για την έγκριση αγοράς τηλεοράσεων – κι αυτό αργούσε πολύ. Εμείς, όμως, είχαμε τα δικά μας χρήματα. Αγοράσαμε μια τηλεόραση και αρκετές πτυσσόμενες καρέκλες. Φτιάξαμε και μια ψηλή βάση για την τηλεόραση. Κι όταν είχε ποδοσφαιρικό αγώνα γινόταν το αδιαχώρητο και, φυσικά, τα κέρδη του ΚΨΜ αυξάνονταν συνέχεια.

Χρειαζόμασταν, όμως, και κάτι άλλο για να φέρνουμε τους «ξένους» φαντάρους κάθε μέρα στο ΚΨΜ μας. Ένας δικός μας φαντάρος, λοιπόν, πρότεινε να αγοράσουμε ένα τραπέζι του πιγκ-πονγκ και να προκηρύξουμε πρωτάθλημα στρατοπέδου. Έτσι και έγινε. Φτιάξαμε και ένα ωραίο φωτιστικό ψηλά πάνω από το τραπέζι του πιγκ-πονγκ. Είχαμε πια γίνει ένα κέντρο ενδιαφέροντος. Και ο χρόνος μπορούσε να κυλά πιο γρήγορα, ανοίγοντας την όρεξη και για άλλες ωραίες δουλειές...

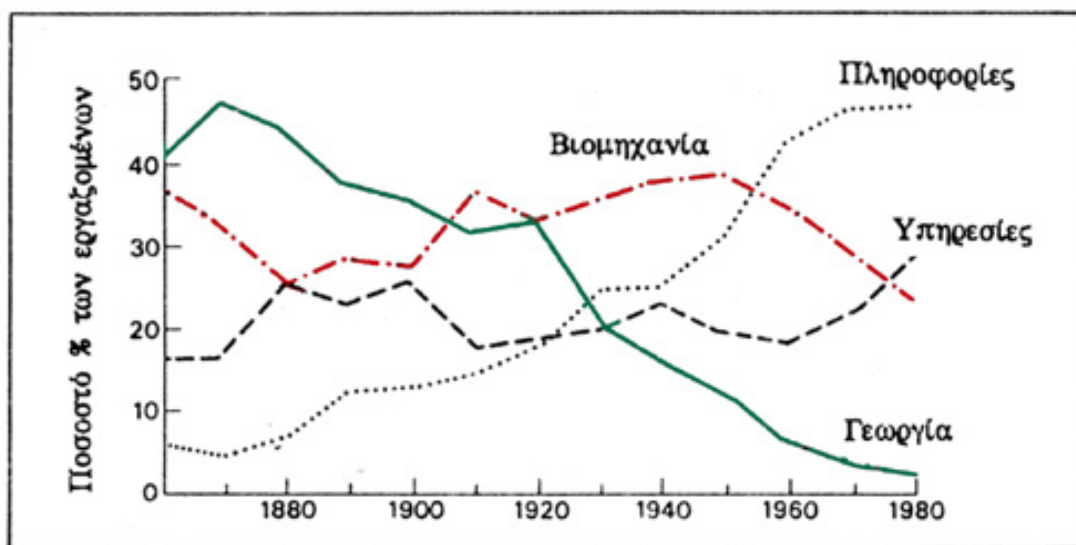
Για να μη σας κουράζω άλλο, θα ήθελα να σας πω μόνο το εξής: Τη μέρα που απολυόμουν αυτός ο Μουσουλμάνος φαντάρος, που είχε κάνει δυο χρόνια φυλακή και με βοήθησε σε όλο το έργο, μου έφερε για δώρο μια εξαιρετική κασετίνα που είχε φτιάξει για να βάζω μέσα τα είδη σχεδίασης που χρησιμοποιούσα.

Στοιχεία επαγγελματικής αυτοβιογραφίας (ως παράδειγμα)

Η δημοσίευση της παρακάτω επαγγελματικής αυτοβιογραφίας μου έχει έναν μοναδικό σκοπό: Να δώσει στους νέους ανθρώπους να καταλάβουν ποια είναι σήμερα η έννοια του επαγγελματικού προσανατολισμού, της διαβίου εκπαίδευσης και της συνεχούς αλλαγής της κοινωνίας μέσα από τις προσωπικές μου εμπειρίες.

Ταυτόχρονα επιδιώκει να γίνει κατανοητό πώς μπορεί κανείς να αγωνιστεί παράλληλα για τις ιδέες του, αφού αυτές για να είναι πραγματικές οφείλει να τις εφαρμόζει στη ζωή του και όχι σε μεγαλόστομες θεωρίες (για να έχει απλώς ήσυχη τη συνείδησή του). Οι ιδέες μας για να έχουν αξία πρέπει πρώτα απ' όλα να εφαρμόζονται από μας – διαφορετικά αποτελούν άλλοθι για να επωφελούμαστε από τη σημερινή κατάσταση και ταυτόχρονα να λέμε πως εμείς είμαστε οι «καλοί»...

Σημείωση: Οι ταχύτατες αλλαγές στα μέσα παραγωγής (αλλαγές που χαρακτηρίζουν τη μεταβιομηχανική εποχή) κάνουν αναγκαία τη συνεχή εκπαίδευση ή μετεκπαίδευση. Πολλοί εργαζόμενοι, στη διάρκεια της παραγωγικής τους ζωής, θα πρέπει να αλλάζουν επαγγέλματα. Αλλά και εκείνοι που θα κάνουν το ίδιο επάγγελμα σε όλη τη διάρκεια της καριέρας τους, θα αλλάζουν εργαλεία ή την οργάνωση της εργασίας τους. (Βλ. και το σχήμα) Και αυτά θα γίνονται με όλο και μεγαλύτερη πια ταχύτητα. Η ανάγκη για συνεχή εκπαίδευση (και, κυρίως, **αυτοεκπαίδευση**) είναι μια πολύ σοβαρή πραγματικότητα.

Αλλαγές στα ποσοστά των εργαζομένων στους διάφορους τομείς της οικονομίας στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Σε έρευνα που έγινε στη Μεγάλη Βρετανία μεταξύ 1979 και 1984 (μέσα σε πέντε χρόνια) διαπιστώθηκε πως εξαφανίστηκε το 38% των παλιών επαγγελμάτων και δημιουργήθηκαν νέα επαγγέλματα σε αριθμό μεγαλύτερο εκείνων που εξαφανίστηκαν.

Μεγάλωσα, λοιπόν, μέσα σε μια μικροαστική προσφυγική οικογένεια που ήρθε με τη Μικρασιατική καταστροφή και την ανταλλαγή των πληθυσμών από την Ανατολική Θράκη (<https://www.helidoni.info/y1.htm>) με γονείς αρκετά καλλιεργημένους, σε ένα σπίτι με αυλή στη Νέα Ελβετία (πάνω από τον Βύρωνα).

Σπούδασα στην Πολυτεχνική Σχολή Θεσσαλονίκης ως Πολιτικός Μηχανικός στη διάρκεια της δικτατορίας. Πήρα το πτυχίο στη διάρκεια της πρώτης ενεργειακής κρίσης – επομένως χωρίς κεφάλαια δεν θα μπορούσα να γίνω εργολάβος Πολιτικός Μηχανικός. Ταυτόχρονα, όμως, με τις τυπικές σπουδές μου είχα ασχοληθεί σοβαρά και συστηματικά με την ουσία και το περιεχόμενο της εκπαίδευσης γιατί πίστευα (και εξακολουθώ να πιστεύω) πως το πιο σημαντικό πράγμα για την ανάπτυξη μιας χώρας είναι η εκπαίδευση.

Κάποιες σημαντικές λεπτομέρειες: Ενώ ήμουν φοιτητής της Πολυτεχνικής Σχολής, παράλληλα ενδιαφερόμουν να αποκτήσω ολοκληρωμένες γνώσεις στον πολιτισμό και να καταλάβω πραγματικά τον κόσμο γύρω μου (αφού ο πολιτισμός προϋποθέτει την κατανόηση της ανθρωπότητας). Έτσι, για έναν χρόνο παρακολούθησα συστηματικά τα μαθήματα του Γ. Π. Σαββίδη (στη Φιλοσοφική Σχολή) για τους Έλληνες ποιητές της γενιάς του '30 και για δύο χρόνια τα μαθήματα του Χρυσάνθου Χρήστου (επίσης στη Φιλοσοφική Σχολή) για την ιστορία της σύγχρονης εικαστικής τέχνης (από τον Σεζάν και μετά). Με την κατάρρευση της δικτατορίας οργάνωσα για τους φοιτητές της Θεσσαλονίκης τον «Φοιτητικό Όμιλο Θεάτρου και Κινηματογράφου ΦΟΘΚ» (βλ. <https://www.helidoni.info/b56.htm>).

Μετά από συστηματική επαφή με τη μεταρρύθμιση της Αγγλοσαξονικής εκπαίδευσης (στο Chelsea College του Πανεπιστημίου του Λονδίνου), από το Ίδρυμα Nuffield, στηριγμένη στις έρευνες και τις απόψεις του Ζαν Πιαζέ (<https://www.helidoni.info/b21a.htm>), στη διάρκεια των ετών 1976-77 έγραψα και έκανα μόνος μου την έκδοση (εκδόσεις Χελιδόνη) των πρώτων μου βιβλίων και (μετά τους σεισμούς της Θεσσαλονίκης) κατέβηκα στην Αθήνα. Ιδιαίτερα τα βιβλία για τα Μαθηματικά των τριών πρώτων τάξεων του Δημοτικού είχαν πολύ μεγάλη επιτυχία και χρησιμοποιήθηκαν από όλα τα σοβαρά ιδιωτικά σχολεία της Ελλάδας (εκτός του Κολλεγίου Αθηνών) και από πολλά δημόσια.

Επίσης, πολλά ιδιωτικά σχολεία ζητούσαν να κάνω σεμινάρια στους εκπαιδευτικούς τους (<https://www.helidoni.info>).

Το 1979, λοιπόν, σκεπτόμενος πως θα ήταν σημαντική η καθετοποίηση της παραγωγής των βιβλίων μου (αλλά και άλλων αξιόλογων βιβλίων για την εκπαίδευση) αποφάσισα να δημιουργήσω τη δεύτερη εταιρεία φωτοσύνθεσης στην Ελλάδα (μετά τη Fotron), εισάγοντας τη νέα τεχνολογία στις εκδόσεις. Έβαλα, λοιπόν, τις οικονομίες που είχα δημιουργήσει και πήρα ένα δάνειο από την ABN Amro Bank.

Η επιχείρηση πήγαινε πολύ καλά. Είχα προσλάβει εκλεκτούς εργαζόμενους και εγώ δούλευα το τελικό τμήμα της διαδικασίας, δηλαδή την επιμέλεια των κειμένων και τη σελιδοποίηση (που την εποχή εκείνη δεν μπορούσε να γίνει στην οθόνη, αλλά σε φωτεινό τραπέζι, κόβοντας και κολλώντας κομματάκι-κομματάκι κείμενα και φωτογραφίες).

Μέσα σε λίγους μήνες είχα μάθει όλες τις λεπτομέρειες της διαδικασίας έκδοσης και τους κανόνες της τυπογραφίας και είχε αναγνωριστεί η ποιότητα των εργασιών μας κι έτσι είχα πελάτες μεγάλους εκδοτικούς οίκους, όπως τα Νέα Σύνορα (Λιβάνης), ο Ερμής, ο Μπαρμπουνάκης (της Θεσσαλονίκης) κλπ.

Η Λένα Σαββίδη (αδελφή του Χρ. Λαμπράκη, σύζυγος του Γ.Π. Σαββίδη, του οποίου είχα εκδώσει τα βιβλία του, και συμμετοχος των εκδόσεων Ερμής), μου ζήτησε το 1980 να αναλάβω την έκδοση του περιοδικού «Ομάδα» του συγκροτήματος Λαμπράκη σε νέα, σύγχρονη μορφή. Για να ανταποκριθώ σ' αυτή τη μεγάλη επιχειρηματική πρόκληση πήρα νέο δάνειο από την ABN Amro Bank για να επεκτείνω την επιχείρηση και οι εργαζόμενοι έφτασαν τους 14.

Αλλά το 1982 ήταν η χρονιά της ολικής καταστροφής. Πρώτα ήρθε το κλείσιμο της «Ομάδας» που δεν είχε καταφέρει να επεκταθεί στην αγορά κυρίως λόγω της τηλεόρασης. Και, στη συνέχεια, ήρθε ο Νόμος της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ που απαγόρευε τη χρήση σχολικών βιβλίων εκτός του ΟΕΔΒ (του Υπουργείου Παιδείας). Πολτοποίησα, λοιπόν, τα βιβλία μου που είχα στην αποθήκη μου και η Τράπεζα μού πήρε τα μηχανήματα φωτοσύνθεσης.

Αναγκάστηκα να πάρω ένα δάνειο 500.000 δραχμών από την Εθνική για να αποζημιώσω τους εργαζόμενους που απέλυσα. Το δάνειο ήταν με την εγγύηση του δημοσίου. Και σε δύο χρόνια, ενώ είχα εξοφλήσει το κεφάλαιο, αλλά όχι τους τόκους (ας μην ξεχνάμε πως ο πληθωρισμός εκείνης της εποχής ξεπερνούσε το 25% – και ήταν αδύνατο να προγραμματίσεις οποιαδήποτε

πληρωμή), το υπόλοιπο του δανείου μεταφέρθηκε για είσπραξη στην Εφορία, φτάνοντας στο ποσό του 1.500.000 δραχμών (με το πρόστιμο της μεταφοράς).

Πάλευα να τα βγάλω πέρα με τα χρέη που μου έμειναν, όταν τον Ιούνιο του 1983 με φώναξε ο Ζηρίδης, με το σχολείο του οποίου συνεργαζόμουν, και μου είπε να επισκεφθώ ένα Σάββατο πρωί το σχολείο της Αμερικανικής Κοινότητας (μεταξύ Χαλανδρίου και Αγ. Παρασκευής) να δω κάτι «περίεργα» μηχανήματα που είχαν φέρει. Πράγματι πήγα και είδα για πρώτη μου φορά από κοντά προσωπικούς υπολογιστές με (έστω στοιχειώδη) γραφικά.

Είπα στον Ζηρίδη πως το θέμα είχε μεγάλο εκπαιδευτικό ενδιαφέρον. Με ρώτησε αν θα μπορούσα να αναλάβω εγώ να διδάξω και του απάντησα πως θα με ενδιέφερε, με την προϋπόθεση να πάρει τώρα τους υπολογιστές, ώστε μέσα στο καλοκαίρι να μάθω όσα χρειάζονταν για να διδάξω το Φθινόπωρο. Εκείνος, βέβαια, δεν ήθελε να δεσμεύσει χρήματα πριν από τις εγγραφές κι έτσι οι υπολογιστές αγοράστηκαν τρεις μέρες πριν από την έναρξη των μαθημάτων. Ο Ζηρίδης μου έδωσε τα κλειδιά του σχολείου (για να μπορώ να μπαίνω και τη νύχτα να δουλεύω) και μου είπε να προχωρήσω. Ας σημειωθεί πως εκείνη την εποχή δεν υπήρχε κανένα βιβλίο στην Ελλάδα για υπολογιστές (εκτός από το βασικό εγχειρίδιο για κάθε μοντέλο υπολογιστή) και προμηθευόμουν υλικό με fax από κάποια πανεπιστήμια των ΗΠΑ.

Η δουλειά με τα παιδιά (από Δ΄ δημοτικού μέχρι Γ΄ γυμνασίου) πήγε εξαιρετικά καλά και μαθαίναμε μαζί. Μπορεί να ήξερα πολύ λίγα πράγματα στην αρχή για τους υπολογιστές, ήξερα όμως τι θέλω από την εκπαίδευση – ο υπολογιστής ήταν απλώς ένα εργαλείο. Έτσι σιγά-σιγά έγραψα ένα διδακτορικό για τη Γεωμετρία της χελώνας (<http://www.helidoni.info/b23.htm>) και ένα βιβλίο για τη γλώσσα Basic με εκπαιδευτικούς στόχους.

Για να βγάλω τα χρέη μου έκανα τρεις δουλειές. Το πρωί έκανα την επιμέλεια των εσωτερικών εντύπων πολλών επιχειρήσεων (όπως της 3M και άλλων) και τον σχεδιασμό των θεατρικών προγραμμάτων του αείμνηστου Βαγγέλη Λιβαδά. Το μεσημέρι (2-5 μ.μ.) έκανα τα μαθήματα υπολογιστών στα εκπαιδευτήρια Ζηρίδη. Και αργά το βράδυ από τις 11 μ.μ. μέχρι τις 3 π.μ. έκανα τον σχεδιασμό της οργάνωσης και την εκπαίδευση του προσωπικού της εφημερίδας Athens News (που εκείνη την εποχή ανήκε στον αδελφό του Δημήτρη Χορν) για να περάσει στις νέες τεχνολογίες (από τη λιντυπία στη φωτοσύνθεση).

Η εργασία μου στα εκπαιδευτήρια Ζηρίδη είχε μεγάλη απήχηση. Απασχολούσε συνέχεια τα Μέσα Ενημέρωσης και πολλούς εκπαιδευτικούς που ζητούσαν τη

βοήθειά μου. Έτσι, την επόμενη σχολική χρονιά με κάλεσαν να οργανώσω ανάλογα μαθήματα και να διδάξω και στο Κολλέγιο Αθηνών.

Το 1987 (μόλις είχα αποπληρώσει όλα τα χρέη μου), το Πανεπιστήμιο του Αιγαίου με κάλεσε να διδάξω στους φοιτητές των Παιδαγωγικών Τμημάτων (στη Ρόδο) τη «Χρήση της Πληροφορικής στην εκπαίδευση». Αλλά μετά από μερικά χρόνια παραιτήθηκα, αφού ήταν αδύνατο να συμβιβαστώ με τις απαράδεκτες για μένα συνθήκες που επικρατούσαν εκεί (βλ. στο άρθρο με τίτλο «Τα εγκλήματα μου ή γιατί έφυγα από το πανεπιστήμιο»).

Γύρισα, λοιπόν, το 1996, και πάλι στην Αθήνα. Ανέλαβα διευθυντής κατάρτισης σε ένα ΚΕΚ, όπου έκανα και ορισμένα σεμινάρια πληροφορικής, και παράλληλα ανέλαβα την επιμέλεια κάποιων ειδικών βιβλίων (πρακτικά συνεδρίων και επιστημονικών περιοδικών στα «Ελληνικά Γράμματα», καθώς και τη σειρά όλων των βιβλίων του Μ. Λουντέμη).

Το 2004 είχα μια συζήτηση με τον φίλο μου Γιάννη Άγγλο. Η φιλία μας ξεκινά από την Α΄ γυμνασίου, όταν ήμασταν συμμαθητές στο δημόσιο «Πρώτο Πρότυπο Γυμνάσιο Αρρένων Αθηνών» (όπως λεγόταν τότε) στην Πλάκα. Ο Γιάννης, γιος του Θεόδωρου Άγγλου (σύμβουλου του Κωνσταντίνου Καραμανλή για την ανάπτυξη του τουρισμού με την οργάνωση των πρώτων Ξενία), έχει σπουδάσει και έχει ασχοληθεί όλη τη ζωή του με τα θέματα του τουρισμού από διάφορες θέσεις, μεταξύ των οποίων και Γεν. Γραμματέας του ΕΟΤ στην κυβέρνηση Μητσοτάκη. Και έχει στενούς δεσμούς με τις τουριστικές οργανώσεις και τα αντίστοιχα πανεπιστημιακά τμήματα της Ελβετίας.

Μου είπε, λοιπόν, πως θα ήθελε και εκείνος να αφήσει πίσω του (όπως ο πατέρας του) ένα πετραδάκι στον τόπο του. Και μετά από συζητήσεις με τους Ελβετούς κατέληξε πως θα ήταν κάτι πολύ σημαντικό για την ανάπτυξη του τουρισμού μας η καθιέρωση και στην Ελλάδα του «Σήματος Ποιότητας για τον τουρισμό Q» που είχαν σχεδιάσει οι Ελβετοί μέσα από τη μεγάλη παράδοση που έχουν στον τομέα οργάνωσης και εκπαίδευσης για θέματα του τουρισμού.

Το πρόβλημα ήταν πως θα έπρεπε κάποιος να αναλάβει την ολοκληρωμένη παρουσίαση του Σήματος στα ελληνικά, τις εισηγήσεις στα σεμινάρια και τον έλεγχο των επιχειρήσεων. Αφού, λοιπόν, ο Γιάννης ήταν πνιγμένος στη δουλειά του και δεν προλάβαινε να κάνει τίποτε άλλο από τη γενική οργάνωση και καθοδήγηση, ανέλαβα εγώ. Μελέτησα όλο το θέμα (μέσα από ειδικές σελίδες του Internet και με αλληλογραφία), μετάφρασα όλο το υλικό και ύστερα το παρουσίασα αναλυτικά στους Ελβετούς από τους οποίους και πιστοποιήθηκα επίσημα για την εφαρμογή του στην Ελλάδα.

Τα τελευταία χρόνια βοηθώ τη γυναίκα μου στη δουλειά της. Είναι ασφαλίστρια της DAS για επιχειρήσεις που θέλουν να ασφαλίσουν τις νομικές διεκδικήσεις τους για τις επισφάλειες των πελατών τους. Για να μην υπάρξει κανένα τυπικό πρόβλημα, μελέτησα το θέμα και πιστοποιήθηκα και εγώ ως ασφαλιστικός διαμεσολαβητής μετά από εξετάσεις που οργανώνει η Τράπεζα της Ελλάδας.

Τελειώνοντας, νομίζω πως μετά από αυτή την (πολύ περιληπτική) περιγραφή μιας επαγγελματικής ζωής (χωρίς να αναφερθώ καθόλου στην προσωπική ζωή μου) μπορεί κανείς εύκολα να καταλάβει τον σκοπό της παρουσιάσής της, όπως αναφέρθηκε στην αρχή.

Θέλω να δώσω στους νέους ανθρώπους να καταλάβουν ποια είναι σήμερα η έννοια του επαγγελματικού προσανατολισμού και της διαβίου εκπαίδευσης: Πρώτα πρέπει να υπάρχει ενδιαφέρον για ό,τι κάνουμε. Δεύτερον, δεν αρκεί κάποια τυπική εκπαίδευση, όπως την έχουμε συνηθίσει στην Ελλάδα. Τρίτον, ποτέ δεν σταματάμε να κοιτάζουμε προς νέες κατευθύνσεις. Τέταρτον, οι γνώσεις στα διάφορα σύγχρονα επαγγέλματα διαπλέκονται μεταξύ τους. Τέταρτον, όσο ευρύτερες είναι οι γνώσεις μας και τα ενδιαφέροντά μας, τόσο πιο παραγωγικοί γινόμαστε στη δουλειά μας. Και, πέμπτον, ευκαιρίες υπάρχουν πάντα, αρκεί να θέλουμε να τις βρούμε και να τις αξιοποιήσουμε – με την προϋπόθεση ότι έχουμε όρεξη για δουλειά (κι έτσι θα έχουμε όρεξη και για την ολοκλήρωση της ζωής μας).

Όλα αυτά μέσα από τις πραγματικές αξίες που διαμορφώνουμε για τη ζωή μας:

- 1) Την αξία της εργασίας (δηλαδή το λουλούδι που φτιάχνω εγώ θέλω να είναι καλύτερο από το λουλούδι που φτιάχνει ο γείτονας).
- 2) Την αξία της αλληλεγγύης (δηλαδή η σκέψη μου δεν λαμβάνει υπόψη της μόνο τον εαυτούλη μου, αλλά και την κοινωνία μέσα στην οποία ζω και εργάζομαι).
- 3) Την αξία της συνεργασίας (δηλαδή να μπορώ να συνεργαστώ με άλλους είτε για να βελτιώσω την πόλη μέσα στην οποία ζω, είτε για να δημιουργήσω μια επιχείρηση/συνεταιρισμό, είτε για να πάρω πολιτικές αποφάσεις).

Με το πάρτι χάθηκαν όλες αυτές οι αξίες. Αν θέλουμε να προχωρήσει ο τόπος μας θα πρέπει να τις ξαναανακαλύψουμε.

Και λέω στον γιο μου πως για να έχει νόημα η ζωή θα πρέπει κανείς να αγωνίζεται συνέχεια για να αλλάξει τον κόσμο, ξέροντας βέβαια πως ο κόσμος δεν αλλάζει στα πλαίσια μια ζωής.

Αθήνα 2015

Τι θέλουμε άραγε;

Αυτά που ακούω καθημερινά γύρω μου για την τραγωδία που φέρνει το τέλος του πάρτι με έκαναν να σκεφτώ τα παιδικά μου χρόνια σε πολύ δύσκολες εποχές – όχι σαν τους γέρους που λένε πως «παλιά» τα πράγματα ήταν καλύτερα, αλλά με το ερώτημα γιατί τα χρόνια πριν από την κρίση (δηλαδή πριν την απαίτηση να γυρίσουμε πίσω ένα μέρος από τα δανεικά που πήραμε) ήταν καλύτερα από τα «παλιά»;

Για να μπορέσουμε να καταλάβουμε την ουσία αυτών που θα περιγράψω, πρέπει να αναφερθώ στην οικογένειά μου. Ο πατέρας μου και η μάνα μου είχαν έρθει στην Αθήνα μικρά παιδιά από την Ανατολική Θράκη με την ανταλλαγή των πληθυσμών μετά τη Μικρασιατική καταστροφή – και ξεκίνησαν από το απόλυτο μηδέν, ενώ ο παππούς μου (ο πατέρας του πατέρα μου – ο πατέρας της μάνας μου πέθανε αφού άφησε δεκατρία παιδιά, το τελευταίο η μάνα μου) έχτισε με τον τενεκέ του τσιμέντου στον ώμο του τον μισό Βύρωνα.

Ο πατέρας μου σπούδασε για καθηγητής των Γαλλικών, αλλά δεν διορίστηκε εκπαιδευτικός γιατί ο Μεταξάς αποφάσισε πως δεν θα ξαναχρηαστούμε καθηγητές Γαλλικών στην εκπαίδευσή μας. Έτσι έγινε ιδιωτικός υπάλληλος.

Η μητέρα μου τέλειωσε το Εμπορικό Γυμνάσιο και έγινε γραμματέας σε μεγάλο κεντρικό ξενοδοχείο της Αθήνας, που δυστυχώς επιτάχθηκε από τους Γερμανούς στην κατοχή κι έτσι τέλειωσε η επαγγελματική καριέρα της – αφού μετά την κατοχή γέννησε τα παιδιά της (εμένα και τον αδελφό μου) και τότε ήταν αδύνατο να είναι μια γυναίκα και εργαζόμενη και μητέρα. Ποιος θα κρατούσε τα παιδιά της;

Έτσι γεννήθηκα εγώ μέσα στην ατμόσφαιρα του εμφύλιου (και με κάποιες ταλαιπωρίες λόγω της δραστηριότητας του πατέρα μου στο ΕΑΜ).

Αλλά δεν θυμάμαι να αισθάνθηκα ποτέ ότι μου έλειψε οτιδήποτε. Μεγάλωσα σ' ένα σπίτι στη Νέα Ελβετία (πάνω από τον Βύρωνα προς τον Καρέα). Για την ακρίβεια ανάμεσα σε δυο σπίτια (το δικό μας και της αδελφής της μάνας μου) με κοινή αυλή.

Αυτή η αυλή, από την άνοιξη μέχρι το φθινόπωρο, ήταν ο χώρος μιας ονειρεμένης ζωής. Εκεί έπαιζα με τον αδελφό μου. Εκεί ήταν (σε μια άκρη – στο κοτέτσι) οι κότες που έκαναν τα αβγά για να τα φάμε χτυπητά με ζάχαρη και κακάο. Εκεί τρώγαμε τα βράδια οι δυο οικογένειες – και τις Κυριακές το μεσημέρι κάτω από την κληματαριά. Και μετά το βραδινό φαγητό, πολλές

φορές, έγερνα πάνω στο στομάχι του θείου μου γιατί μου άρεσε να ακούω τις συζητήσεις των «μεγάλων» και να νιώθω το στομάχι του θείου μου να ανεβοκατεβαίνει από τα γέλια, κουνώντας φυσικά και το δικό μου κεφάλι. (Θυμάστε πώς περιγράφει ο Ροΐδης τα πρώτα ακούσματά του για την Πάπισσα Ιωάννα;). Όταν μεγάλωσα λίγο άρχισα να ασχολούμαι με το παρτέρι που ήταν γύρω-γύρω και να φροντίζω τα λουλούδια που μου άρεσε να τα ποτίζω με το λάστιχο μόλις έπεφτε ο ήλιος – και να κυνηγώ με το νερό τα σαμιαμίδια στους τοίχους.

Τον χειμώνα η ατμόσφαιρα ήταν διαφορετική. Περνούσαμε τη μέρα μας στο ημιυπόγειο του σπιτιού μας, αφού εκεί ήταν η σόμπα. Εκεί διάβαζα, εκεί έπαιζα, εκεί τρώγαμε, εκεί άκουσα για πρώτη φορά (δεκατριών χρόνων) τη ροκ μουσική από τον ραδιοφωνικό σταθμό της αμερικάνικης βάσης του Ελληνικού (που τον είχα ανοιχτό σαν υπόκρουση στα διαβάσματά μου για το σχολείο).

Κοντά στο σπίτι μας ήταν το σπίτι που έμενε η αδελφή του πατέρα μου, μια πολύ καλή γυναίκα, με τρία παιδιά (δυο κορίτσια κι ένα αγόρι). Μαζί της ζούσαν, σε ένα μικρό καμαράκι, ο παππούς και η γιαγιά. Πολλές Κυριακές μαζευόμασταν εκεί (στο καμαράκι του παππού και της γιαγιάς) όλα τα παιδιά, σχεδόν το ένα πάνω στο άλλο, και παίζαμε – με ατέλειωτα γέλια: τα καπελάκια, τα ξυλάκια, αλλά και το πέταγμα του μαντηλιού (το πιο διασκεδαστικό παιχνίδι).

Με την ξαδέλφη μου, τη Μαίρη που ήταν συνομήλική μου, είχαμε πολλά κοινά ενδιαφέροντα. Ο πατέρας της αγόραζε την εφημερίδα «Τα Νέα», που δημοσίευαν σε μικρές συνέχειες αστυνομικά μυθιστορήματα της Αγκάθα Κρίστι. Έκοβε τα αποσπάσματα και έφτιαχνε βιβλία που τα διαβάζαμε ολόκληρα – δεν είχε νόημα να διαβάζεις αστυνομικά μυθιστορήματα σε μικρές συνέχειες.

Στο Παγκράτι υπήρχε ένα «ιστορικό» ψλικάτζίδικο (γωνία Υμηττού και Χρεμωνίδου – εκεί που έγινε μετά η Αγροτική Τράπεζα και σήμερα είναι μια μεγάλη καφετέρια) που έκανε ανταλλαγή περιοδικών: δύο παλιά για ένα καινούριο: Μάσκα, Μυστήριο και, πάνω απ' όλα, ο Μικρός Ήρωας. Έτσι, με τη Μαίρη κάναμε διάφορες ανταλλαγές, εφευρίσκοντας δικούς μας συνδυασμούς.

Στο σπίτι μας, ο πατέρας μου είχε μια σχετικά μικρή βιβλιοθήκη με την «Εγκυκλοπαίδεια του Ηλίου» και αρκετή κλασική λογοτεχνία: Τολστόι, Ντοστογιέφσκι, Περλ Μπακ, Καζαντζάκη, Ξενόπουλο, Ροΐδη, Παλαμά κλπ. Ποτέ δεν μου είπε να διαβάσω οτιδήποτε – άφηνε (χωρίς κανένα σχόλιο) να αποφασίζω ό,τι θέλω να διαβάσω και όποτε θέλω.

Θυμάμαι πως όταν πήγαινα στη δεύτερη τάξη του Δημοτικού μου αγόρασε τη δίτομη παιδική εγκυκλοπαίδεια της Αντιγόνης Μεταξά. Την πήρα και τη διάβασα ολόκληρη (μονορούφι) σαν να ήταν ένα μυθιστόρημα. Ακόμα θυμάμαι την εντύπωση που μου έκαναν οι Άβαροι (πάνω δεξιά στο δίσηλο της πρώτης σελίδας) στις επιθέσεις τους εναντίον της Κωνσταντινούπολης. Καθώς και τον μονόλογο του Καραγκιόζη: «Βλέπω στον ουρανό ένα ψωμί διπλό κι εκατό δράμια ελιές – πω πω τι λιχουδιές!».

Τότε ήταν που άρχισαν να κυκλοφορούν και τα «Κλασικά εικονογραφημένα» με πρώτο τεύχος τους «Άθλιους» του Βίκτωρα Ουγκώ. Το Σάββατο ξυπνούσα με την αγωνία να πάω στο περίπτερο για το καινούριο τεύχος των «Κλασικών».

Πρέπει να ήμουν στην πέμπτη δημοτικού όταν ο αδελφός του πατέρα μου, επαγγελματίας ηλεκτρολόγος (δούλεψε στον φωτισμό της Επιδαύρου και της Ακρόπολης και στην κατασκευή κάθε χρόνο του περίπτερου της ΔΕΗ στη ΔΕΘ), αλλά και πραγματικός χομπίστας, μου έφερε (δεν ξέρω από πού) ένα ραδιοφωνάκι σε σχήμα ενός μικρού πύραυλου μήκους δέκα εκατοστών χωρίς μπαταρίες και χωρίς σύνδεση με ρεύμα. Δούλεψε με λίγο ορυκτό Γερμάνιο που είχε τη δυνατότητα να προσφέρει ένταση ίσα-ίσα για να ακούγεται σιγά (μέσα σε απόλυτη ησυχία) από ένα μικρό ακουστικό. Έβαζα το ακουστικό στο αυτί μου το βράδυ και μ' έπαιρνε ο ύπνος. Έτσι άκουσα αργότερα και τους πρώτους διαγωνισμούς τραγουδιού με Χατζιδάκι και Θεοδωράκη.

Η αρχή του καλοκαιριού ήταν ταυτισμένη με ένα σημαντικό γεγονός: την κοινή γιορτή της μητέρας μου (Ελένης) και του αδελφού μου (Κώστα). Η διαδικασία ήταν η ίδια κάθε χρόνο πριν τη γιορτή. Η μάνα μου με τις δύο αδελφές της πήγαιναν στα μαγαζιά της Ερμού και αγόραζαν μερικά μέτρα τσίτι για τα καλοκαιρινά φορέματά τους. Ερχόταν έπειτα μια γειτόνισσα ράφτρα, τους έραβε τα καλοκαιρινά τους και από τα ρετάλια έραβε σορτσάκια για μένα και τον αδελφό μου (οι αδελφές της μάνας μου δεν είχαν παιδιά). Στη συνέχεια πηγαίναμε να αγοράσουμε τα καλοκαιρινά πέδιλά μας που βάφονταν με στουπέτσι. Και, τέλος, την παραμονή της γιορτής, ο θείος μου ο Μήτσος, που δούλεψε υπάλληλος στο ζαχαροπλαστείο «Μασκώτ» της Φιλελλήνων (που δεν υπάρχει πια) έφερνε ένα «μηχάνημα» για την παρασκευή του παγωτού που θα ήταν το γιορτινό κέρασμα. Αυτό το «μηχάνημα» ήταν ένας διπλός κάδος. Ο εσωτερικός (με το γάλα) γύριζε με μια μανιβέλα, ενώ ανάμεσα στον εσωτερικό και τον εξωτερικό έμπαινε ο σπασμένος πάγος.

Ξέρω. Είμαι τυχερός γιατί οι γονείς μου ποτέ δεν με καταπίεσαν για οτιδήποτε – έκανα πάντα αυτό που εγώ ήθελα μετά που πήγα στο Γυμνάσιο. Φυσικά, δεν

είναι μόνο τύχη, έβαλα κι εγώ το χεράκι μου – είχα κερδίσει την απόλυτη εμπιστοσύνη τους – ήμουν ελεύθερος να αποφασίζω για τον εαυτό μου. Κι έτσι πέρασα μια πολύ ήρεμη και παραγωγική εφηβεία, παρά το γεγονός πως εκείνη την εποχή ήταν σχεδόν αδύνατο ένας έφηβος να δημιουργήσει σχέση με μια κοπέλα – μπορούσε μόνο να πάει σε πορνείο.

Πρώτη γυμνασίου δεν πήγα σχεδόν καθόλου σχολείο γιατί έσπασα πολύ άσχημα το πόδι μου (γλιστρώντας στο πεζοδρόμιο). Πέρασα εκείνον τον χειμώνα στο κρεβάτι μου με γύψο. Διάβαζα διάφορα βιβλία και άκουγα ραδιόφωνο. Το Πάσχα ο πατέρας μου αγόρασε τα σχολικά βιβλία της Α΄ γυμνασίου (εκείνη την εποχή τα αγοράζαμε), μου τα έδωσε και μου είπε να τα διαβάσω. Διάβασα, πήγα κι έδωσα εξετάσεις και πέρασα την τάξη (και με καλό βαθμό). Θα ήταν αδιανόητο να σκεφτεί κανείς τότε πως θα χρειαζόμουν φροντιστήρια ή ιδιαίτερα.

Από τα δεκατέσσερα χρόνια μου θέλησα να ασχοληθώ και με κάποια αγωνίσματα – για το κέφι μου. Πήγα, λοιπόν, στον Πανελλήνιο, όπου με δέχτηκαν (σχεδόν δωρεάν) στην ομάδα εφήβων της ξιφασκίας. Μας έδιναν εκεί τις μάσκες και τα ξίφη. Δεν συζητάμε, βέβαια, για στολές – ένα παλιό πουλόβερ ήταν αρκετό. Την επόμενη χρονιά, όμως, πήραμε το πρωτάθλημα εφήβων, κερδίζοντας την τότε ομάδα ελίτ της ξιφασκίας.

Το σχολείο που πήγαινα ήταν στην Πλάκα και έτυχε να είμαι πάντα απογευματινός. Τρεις φορές την εβδομάδα, όταν τελειωνε το μάθημα, πήγαινα με τα πόδια, μαζί με τον φίλο και συμμαθητή μου Γιάννη Άγγλο (που έμενε πίσω από το Πολυτεχνείο) στον Πανελλήνιο – κερδίζαμε έτσι και το χαρτζιλίκι μας από τα εισιτήρια που δεν αγοράζαμε. Εκεί άρχιζε η προπόνηση.

Ζήτησα, όμως, να κάνω και τένις (ίσως επειδή είδα ένα ωραίο κοριτσάκι να παίζει με μια πολύ κοντή φούστα). Για το τένις χρειαζόνταν χρήματα. Αλλά υπήρχε σε μια άκρη ο «τοίχος», δηλαδή μια πλευρά ενός μικρού γηπέδου, όπου μπορούσες να κάνεις εξάσκηση χτυπώντας την μπάλα στον τοίχο. Αυτό ήταν δωρεάν, αλλά έπρεπε να προλάβεις τους άλλους που ήθελαν να κάνουν το ίδιο. Έτσι, κάθε Κυριακή ξυπνούσα μόνος μου και πήγαινα από τις 6 το πρωί για τον «τοίχο».

Για τους γονείς μου τέχνη ήταν μόνο η ρεαλιστική. Γενικά στο σόι μιλούσαν για μοντέρνα τέχνη μόνο όταν ήθελαν να κοροϊδέψουν. Και, φυσικά, στο σχολείο ακόμα και ο Παρθένης ήταν για πέταμα. Πού θα έβλεπα εγώ σύγχρονη τέχνη στην ηλικία των 16 χρόνων; Έπεσε, όμως, στα χέρια μου ένα βιβλιαράκι τσέπης για τον Πικάσο. Είχε τις διάφορες φάσεις από τη σχεδίαση της Γκουέρνικα (σε διαστάσεις 5x10 εκ.) – εννοείται πως την εποχή εκείνη κανείς

δεν ήξερε γι' αυτήν και η θέση του κομμουνιστικού κόμματος για τη σύγχρονη τέχνη ταυτιζόταν με την έννοια της καπιταλιστικής παρακμής.

Μου άρεσε και σκέφτηκα να τη «μεγαλώσω», χρησιμοποιώντας τη μέθοδο με τα τετραγωνάκια. Πράγματι, τα κατάφερα αρκετά καλά. Μάλιστα το σώμα του κεντρικού αλόγου το κάλυψα με αλουμινόχαρτο από ένα πακέτο τσιγάρα για να φαίνονται πιο έντονα οι ραβδώσεις που έχει επάνω του.

Πείτε μου, λοιπόν, πόσα παιδιά στη διάρκεια του πάρτι πέρασαν τόσο ευτυχισμένα χρόνια και ταυτόχρονα απέκτησαν πραγματικές γνώσεις και ανέπτυξαν την προσωπικότητά τους – ποιος πρέπει να ζηλέψει ποιον;

Γιατί να λυπάμαι αν γυρίσω ξανά σ' εκείνη την εποχή; Τι μου έλειψε;

Όσο για τις δύο ξαδέλφες μου, η μεγάλη (η Λιλή) έγινε καθηγήτρια στο πανεπιστήμιο της Γκρενόμπλ και η μικρή (η Μαίρη) έγινε διευθύντρια της μηχανογράφησης της Ολυμπιακής Αεροπορίας και μέλος της ομάδας που δημιούργησε το 1990 το διεθνές πρόγραμμα Galileo για τις κρατήσεις θέσεων σε αεροπλάνα όλου του κόσμου.

Γιατί αυτό το πολύ φτηνό μαγιό που φορούσα παιδί είναι χειρότερο από τα ξεσκισμένα ακριβά παντελόνια της γελοίας σημερινής μόδας;

Περί εισιτηρίων στα ΜΜΜ

Το ζήτημα της «προοδευτικής» αλητείας με την «επαναστατική» (δηλαδή αντικοινωνική) λαθρεπιβίβαση στα ΜΜΜ με έκανε να θυμηθώ (άσχετα αλλά συνειρμικά) την εποχή που πήγαινα στην έκτη τάξη του (εξατάξιου τότε) Γυμνασίου. Και θα καταλάβετε παρακάτω το γιατί.

Από την πρώτη Γυμνασίου πήγαινα στο Α΄ Πρότυπο Γυμνάσιο Αρρένων Αθηνών στην Πλάκα – τότε υπήρχαν ξεχωριστά γυμνάσια αρρένων και θηλέων (δεν έπρεπε αγόρια και κορίτσια να βρίσκονται μαζί).

Εκεί, μεταξύ άλλων, είχα συμμαθητή και έναν καλό φίλο, τον Στέλιο, που έμενε στην Αγία Παρασκευή, η οποία τότε (τέλη της δεκαετίας του '50) ήταν απλώς ένα μικρό χωριό έξω από την Αθήνα.

Στην πέμπτη Γυμνασίου τον έχασα από συμμαθητή γιατί πήγε στο σχολείο της Αγίας Παρασκευής, αλλά ήμασταν μαζί στο φροντιστήριο του σπουδαίου Μαντά (ενός εξαιρετικού Μαθηματικού – πραγματικού δάσκαλου).

Πριν από το 1964 δεν υπήρχε το λεγόμενο Ακαδημαϊκό Απολυτήριο (δηλαδή ο πρόδρομος των πανελληνίων εξετάσεων) που οργάνωσαν ο Παπανούτσος και ο Κακριδής με υπουργό Παιδείας τον Λουκή Ακρίτα.

Τότε, λοιπόν, κάθε Τμήμα των δύο Πανεπιστημίων (Αθήνας και Θεσσαλονίκης – δεν υπήρχαν άλλα πανεπιστήμια), όπως και κάθε τμήμα του Μετσόβιου Πολυτεχνείου και της Πολυτεχνικής Σχολής Θεσσαλονίκης (καθώς και η Ανωτάτη Εμπορική και η Πάντειος) οργάνωνε τις δικές του εξετάσεις σε σχετικά διαφορετικές ημερομηνίες και μπορούσε (προλάβεινες) να δώσει σε ορισμένες μόνο από αυτές τις εξετάσεις.

Τα θέματα των εξετάσεων τα έβαζαν οι καθηγητές των Σχολών που εξέταζαν και τα γραπτά. Οι αναλογίες εισακτέων ήταν δραματικές. Για παράδειγμα, θυμάμαι πως το Τμήμα Μηχανολόγων-Ηλεκτρολόγων του Μετσόβιου (το μοναδικό τότε τέτοιο Τμήμα στην Ελλάδα) έπαιρνε κάθε χρόνο 30 φοιτητές, όταν έδιναν εξετάσεις γι' αυτό το Τμήμα περισσότεροι από 1.400 μαθητές.

Επιπλέον, οι πανεπιστημιακοί καθηγητές έλεγαν πως δεν τους ενδιαφέρει τι κάνει το ελληνικό σχολείο (τι ύλη και σε τι επίπεδο διδάσκει) – τους ενδιαφέρει αυτοί που θα περάσουν, ας πούμε στο Πολυτεχνείο, να ξέρουν πραγματικά Μαθηματικά, Φυσική και Χημεία για να μπορούν να προχωρήσουν με σοβαρότητα. (Και όχι από τη σελίδα τάδε μέχρι τη σελίδα δείνα).

Έτσι, ήταν αδύνατο να μπει σε μια Σχολή (ιδιαίτερα των θετικών επιστημών) χωρίς να πας σε ένα (από τα πολύ λίγα) καλό φροντιστήριο.

Στο τέλος της πέμπτης Γυμνασίου, ο Στέλιος μου λέει:

Βρε Τάσο, δεν έρχεσαι κι εσύ στο Γυμνάσιο της Αγίας Παρασκευής στην τελευταία τάξη; Στο Πρότυπο της Πλάκας βάζουν πολλές εργασίες, έχει πολλή δουλειά, αλλά άσχετη με αυτά που ζητούν στις εξετάσεις του Πολυτεχνείου. Στο Γυμνάσιο της Αγίας Παρασκευής δεν θα έχεις καθόλου δουλειά και θα μπορείς να ασχοληθείς αποκλειστικά με το φροντιστήριο.

Έτσι αποφάσισα να αλλάξω σχολείο και να πάω στο Γυμνάσιο της Αγίας Παρασκευής. Εκείνο το Γυμνάσιο ήταν μεικτό γιατί η περιοχή δεν είχε τόσα παιδιά που να απαιτούνται δύο σχολεία. Φυσικά, κάθε τάξη είχε γύρω στους 75 μαθητές (όπως όλα τα Γυμνάσια εκείνης της εποχής).

Το σχολείο βρισκόταν στον πάνω όροφο ενός μικρού διώροφου κτιρίου πάνω στην πλατεία της Αγίας Παρασκευής (στο δεξί μέρος κοιτώντας από τη Μεσογείων – στο αριστερό ήταν και είναι η εκκλησία). Είχε τρεις αίθουσες διδασκαλίας και ένα μικρό γραφείο. Στο ισόγειο ήταν δύο καταστήματα. Για να μπει στο σχολείο ανέβαινες μερικά τσιμεντένια σκαλοπάτια (χωρίς κάγκελα) από το πίσω μέρος.

Η πλατεία της Αγίας Παρασκευής τότε (δηλαδή το 1963) ήταν μια χωματένια αλάνα που ήταν ουσιαστικά και η αυλή του σχολείου (χωρίς, φυσικά, κάποια περίφραξη).

Από τα 75 παιδιά της τάξης μου, τα τέσσερα (εγώ, ο Στέλιος, η Νότα και η Ματίνα) είχαμε στόχο (και τις ανάλογες γνώσεις) για να προχωρήσουμε στην Ανώτατη εκπαίδευση (όπως και έγινε). Τα άλλα 71 ήταν σε μια απελπιστικά χαμηλή εκπαιδευτική κατάσταση. Οι τέσσερις, λοιπόν, καθόμασταν στα δύο τελευταία θρανία και δεν είχαμε κάποια σχέση με τα άλλα παιδιά.

Εκείνη τη χρονιά δεν αγόρασα τα σχολικά βιβλία (τότε δεν υπήρχαν δωρεάν βιβλία). Τι να τα κάνω; Οι βάσεις που είχα πάρει από το Πρώτο Γυμνάσιο της Πλάκας ήταν αρκετές για να μην έχω ιδιαίτερα προβλήματα στα φιλολογικά μαθήματα και, φυσικά, στα θετικά μαθήματα υπήρχε το φροντιστήριο. Κι εξάλλου δεν είχαν καμιά σημασία οι βαθμοί στο απολυτήριο του Γυμνασίου.

Φυσικά δεν το είπα στον πατέρα μου κι έτσι έκανα την πρώτη μου οικονομία. Η οικογένειά μου δεν ήταν φτωχή για την εποχή εκείνη, αφού ο πατέρας μου ήταν υπάλληλος στην ΗΕΑΠ και αργότερα στη ΔΕΗ (που εξαγόρασε την ΗΕΑΠ). Αλλά δεν υπήρχε η έννοια του «ελεύθερου» χαρτζιλικιού – κάθε χρήση χρημάτων ήταν ελεγχόμενη και έπρεπε να δικαιολογείται. Για

παράδειγμα, όταν ήθελα να πάω στον κινηματογράφο ή στο θέατρο (που ήταν ανέκαθεν οι αγάπες μου) μου έδιναν (με ακρίβεια) το εισιτήριο.

Έτσι άρχισε η σχολική χρονιά. Μέσα στις πρώτες μέρες με σήκωσε στον πίνακα ο Μαθηματικός και μου ζήτησε να λύσω μια άσκηση Γεωμετρίας. Ήταν παιχνιδάκι για μένα – να μια βοηθητική ευθεία εκεί, να κάποιες αναλογίες και όπερ έδει δείξαι. Τότε ο Μαθηματικός μου είπε (καταλαβαίνοντας πως αυτά ήταν πράγματα που είχα μάθει σε σοβαρό φροντιστήριο): Αγόρι μου, ας μην μπερδεύουμε τους άλλους μαθητές, που δεν καταλαβαίνουν τόσα πολλά. Άσε να τη λύσω εγώ όπως λέει το σχολικό βιβλίο.

Και δεν με ξανασήκωσε στον πίνακα όλη τη χρονιά. Και, προφανώς, το είπε και στην αδελφή του που μας έκανε Φυσική – και εκείνη δεν με σήκωσε ποτέ.

Το απίθανο, όμως, ήταν άλλο. Ο διευθυντής του Γυμνασίου (φιλόλογος μεγάλης ηλικίας) πρέπει να είχε μάλλον κάποια νοητική υστέρηση (ή να είχε πλήρη αδιαφορία ή να είχε σηκώσει ψηλά τα χέρια με τέτοιους μαθητές που είχε). Κάθε μέρα και κάποιος άλλος μαθητής πήγαινε στο γραφείο του και του έλεγε: Κύριε Γυμνασιάρχα μπορώ να κρατήσω για ενθύμιο το σημερινό φύλλο του απουσιολόγιου; Ο γυμνασιάρχης απαντούσε: Ναι, παιδί μου. Κι έτσι δεν καταχωρούνταν ποτέ οι απουσίες.

Απαλλαγμένος, λοιπόν, από τα μαθήματα και από τις απουσίες, σχεδίασα νέες οικονομίες. Ο τρόπος που πήγαινα στο σχολείο καθημερινά ήταν ο εξής:

Μέναμε πια στο Παγκράτι. Ξεκινούσα το πρωί μαζί με τον πατέρα μου με το τρόλεϊ κι εγώ κατέβαινα στο Καλλιμάρμαρο για να πάρω από κει το λεωφορείο για την Αγία Παρασκευή. Το εισιτήριο για την Αγία Παρασκευή ήταν αρκετά πιο ακριβό από το αστικό, αφού η διαδρομή ήταν τότε υπεραστική. Άρα άξιζε τον κόπο.

Κατέβαινα, λοιπόν, στο Στάδιο και πήγαινα περπατώντας στην Αγία Παρασκευή. Βέβαια το πρόβλημα δεν ήταν μόνο τα χιλιόμετρα της διαδρομής, αλλά και η ίδια η διαδρομή. Τότε η σημερινή λεωφόρος Μεσογείων ήταν ένας δρόμος με δύο λουρίδες: μία άνοδος και μία κάθοδος. Αριστερά και δεξιά ήταν στο μεγαλύτερο μέρος χωράφια (συνήθως με περίφραξη) και δεν υπήρχαν πεζοδρόμια. Υπήρχε μόνο ένα χωμάτινο χαντάκι για τα νερά της βροχής. Δηλαδή ήταν μια διαδρομή με πολλά εμπόδια.

Φυσικά, όλη τη χρονιά δεν πήγα ποτέ στο σχολείο την πρώτη ώρα. Συνήθως οι τέσσερις της παρέας μας συναντιόμασταν στην πάνω δεξιά γωνία της πλατείας το πρώτο διάλειμμα. Εκεί αποφασίζαμε τι θα κάνουμε το υπόλοιπο πρωινό.

Βέβαια, τις περισσότερες φορές μπαίναμε να παρακολουθήσουμε τα μαθήματα. Υπήρχαν, όμως, και δύο άλλες επιλογές. Κάποιες ηλιόλουστες μέρες πηγαίναμε με τα πόδια, περπατώντας μέσα από χωράφια, στο πάρκο του Πικιώνη στη Φιλοθέη. Κάποιες άλλες φορές, όταν έπαιζε κάποιο καλό έργο στο Ρεξ, πηγαίναμε να το δούμε. Τότε το Ρεξ (που ήταν κινηματογράφος) έφερνε, αρκετά συχνά, καλά έργα και είχε και πρωινές προβολές.

Όπως βλέπετε, άλλες εποχές άλλα ήθη. Δεν υπήρχε καν η έννοια της λαθρεπιβίβασης (εκτός από το παιχνίδι της «σκαλομαρίας» στα τραμ), μολονότι η φτώχεια ήταν πολύ μεγάλη (και δεν συγκρίνεται, φυσικά, με τη σημερινή). Υπήρχε, όμως, η έννοια της αξιοπρέπειας και ο κόσμος (και όχι μόνο οι νέοι) δεν φοβόταν να περπατήσει.

Θυμάμαι, μεταξύ πολλών άλλων, μια περιγραφή της Μοσχολιού για τα χιλιόμετρα που περπατούσε κάθε μέρα η μάνα της για να βγάλει στην άλλη άκρη της Αθήνας ένα πολύ μικρό μεροκάματο.